

**DEN UFORMELLE LÆRING I
BØRNEBIBLIOTEKET**

SPECIALE

AF LOUISE AAKJÆR JENSEN
VEJLEDER HELENE HØYRUP
DANMARKS BIBLIOTEKSSKOLE, AALBORG

Titel: Den uformelle læring i børnebiblioteket

Vejleder: Helene Høyrup

Omfang: 49 normalsider

Abstract: Den uformelle læring i børnebiblioteket

Det er dette speciales formål, at undersøge børnebibliotekets potentialer når det handler om, at kunne understøtte en uformel læring og kompetenceudvikling hos bibliotekets brugere. Specialet omfatter en komparativ analyse der, på den ene side undersøger børnebibliotekets rum for formidling og, på den anden side undersøger børnebibliotekets rum for læring. Dette, med udgangspunkt i en bredere funderet formidlingsforståelse, i form af en vidensformidling, der rækker bredere ud end det, at biblioteket alene formidler på baggrund af den fysiske samling, og bibliotekets egne materiale i det hele taget.

Abstract: Informal learning in the children's library

The purpose of this thesis, is to investigate the potentials for the children's library to support users, in the process of informal learning and concerning their different skills and literacies. This thesis includes a comparative analysis, which on one hand investigates how the mediation of the children's library works, and on the other hand investigates the informal learning, as it is presentet in the children's library. This, based on a broader founded understanding of library mediation, as a knowledge bases mediation, which has the potentials of communicating more than just the library collection.

Louise Aakjær Jensen

---

1 Indholdsfortegnelse

1	Indholdsfortegnelse	3
2	Indledning	4
3	Problemformulering	7
4	Metode.....	9
4.1	Videnskabsteoretisk baggrund	9
4.2	Fremgangsmåde	11
4.3	Informationssøgning	14
5	Analyse.....	16
5.1	Børnebibliotekets rum for formidling	17
5.1.1	Biblioteket og bibliotekaren i et afsenderperspektiv.....	18
5.1.2	Bibliotekets formidling i et budskabsperspektiv.....	22
5.1.3	Børnene i et modtagerperspektiv	25
5.2	Børnebibliotekets rum for læring	29
5.2.1	Børnenes læringskompetencer	30
5.2.2	Formel, uformel og semiformal læring	34
5.2.3	Læring i børnebiblioteket.....	38
5.3	Sammenfatning	45
6	Diskussion og perspektivering	52
7	Konklusion	54
8	Kildefortegnelse	58

2 Indledning

Formidlingen er en efterhånden mere og mere central del af folkebibliotekernes virke, den er i konstant udvikling og tilpasses og forandres iht. brugerne og de ansatte, men også iht. den teknologiske udvikling og som modsvar til forandringer i den verden, der omgiver biblioteket og som man indgår i samspil med. Traditionelt set er formidlingen en vægtig del af bibliotekarens selvforståelse, ligesom det er et gennemgående træk ved de tilbud, der præsenteres brugerne i det fysiske såvel som det virtuelle biblioteksrum, at der arbejdes indgående med, at udvikle og forny netop formidlingspotentialer i de forskellige nye tiltag. Man har i folkebiblioteket tradition for, at have et afsenderperspektiv på formidlingen således, at fokus alene har været rettet mod, at man som institution formidler *til* brugerne (Drotner, 2006). Dette er måske ved at ændre sig, idet det er oppe i tiden, at rette fokus mod et langt mere på budskabs- og modtagerperspektiv iht. formidling. I *Fra information til viden* drager Biblioteksstyrelsen da også følgende konklusion; ”...at informationsadgangen må forbindes med *oplevelses- og læringstilbud*, der er knyttet til at udvikle brugernes informationskompetence – tendensen er især synlig hos børn og unge brugere” (Biblioteksstyrelsen, 2006, s. 14) og hermed påpeger man altså et behov for, at fokusere mere på, at skabe læring og oplevelser, der som kulturelle aktiviteter forbindes med biblioteket samt, at der fokuseres på brugerne frem for, at formidle alene med udgangspunkt i egen samling. Der ligger i dag et krav om, at vi kan forstå og reflektere over egne læreprocesser fordi; ”vi ikke længere kan definere en afgrænset pakke faglig viden, som vil være holdbar i mange år frem” (Jessen, 2004, s. 27). Der er således i folkebiblioteksregi behov for, at man fortsat arbejder på, at nytolke og videreudvikle kulturformidlingen, og altså bevidst arbejder med en refleksiv tilgang til formidlingsarbejdet for fortsat, at kunne understøtte og tilpasse sig bibliotekets brugere og deres behov, og hermed bl.a. børn og unges lærings- og oplevelsesorienterede behov.

Læring og oplevelser prioriteres samtidig også i stadig større grad i samfundet generelt, og hvor læring tidligere var forbeholdt skole- og uddannelsesområdet, er det i dag et område,

som berører den enkelte gennem hele livet og, som også i langt højere grad kræver, at den enkelte selv tager ansvaret for egen læring: ”I det såkaldte informations- eller videnssamfund er læring og vidensdannelse spørgsmål, som er mere synlige og centrale end nogensinde før” (Säljö, 2003, s. 257). Når dette er særlig interessant iht. folkebiblioteket handler det bl.a. om, at læring og vidensdannelse foregår i friere rammer på biblioteket end i skole og uddannelsessammenhænge, og oftere med frivillighed og lyst som drivkraft for den enkeltes motivation til, at lære nyt. Hermed er kravene til bl.a. folkebibliotekets arbejde, hvor man er medvirkende til, at skabe, udvikle og igangsætte læringsprocesser samt, at understøtte kompetenceudvikling hos brugerne, også blevet skærpede, idet man til stadighed arbejder hen imod, at modsvare ”de samfundsmæssige definitioner af, hvad der anses for centrale kundskaber og færdigheder” (Säljö, 2003, s. 111). Samtidig er også oplevelsesaspektet blevet en tungtvejende parameter, når vi vælger de aktiviteter vi ønsker at deltage i, når vi har fri: ”Det kan ske både gennem en mere oplevelsesmættet iscenesættelse af rummet og ved en mere deltagende, inddragende og fortællende adgang til formidling.” (Skot-Hansen, 2007, s. 33). Læring og oplevelser bør derfor prioriteres iht. formidlingen også på børnebiblioteket, eller måske nærmere læring *igennem* oplevelser og hermed også læring igennem leg. Dette har været prioriteret i projektet *Det (næsten) bogløse børnebibliotek* på Aalborg Bibliotekerne, hvor man har forsøgt, at arbejde hen imod en ny formidlingsforståelse, der grundlæggende omhandler en mere målrettet og relevant formidling, med biblioteksrummet som; ”den stærkeste form for kommunikation” (Jensen & Buchhave, 2009, s. 13) og hvor man udfordrer børnene i deres brug af biblioteket. En sådan formidlingsform danner rammen om børnebiblioteket, som et uformelt eller semiformelt læringsrum. Den mere formelle forståelse af biblioteket som læringsrum har ligeledes en plads i den formidlingsforståelse, der kendetegner børnebiblioteket i dag, hvor især lektiecafeer har vundet stor indpas (Statsbiblioteket, 2009).

Det bibliotekstilbud, der arbejdes med i dag, kræver en mere målrettet og personrelateret formidling, hvor bl.a. bibliotekaren, i samspil med de førnævnte områder, som det fysiske og virtuelle biblioteksrum samt de forskellige lærings- og kulturtilbud, skal agere som en

form for facilitator, der hjælper enkeltbrugere eller grupper igennem et biblioteksbesøg og frem mod det ønskede mål, eller måske endda et overraskende resultat (Biblioteksstyrelsen, 2006; Jensen & Buchhave, 2009). Der kræves samtidig også en mere teoretisk forankring omkring formidlingsarbejdet, bl.a. når det drejer sig om, hvordan man skal kommunikere med bibliotekets brugere, samt hvordan man sikrer, at det formål og de præmisser, der er opstillede for det enkelte formidlingsprojekt, nu også rammer ud i den ønskede brugergruppe og man derved opnår de mål, og som man har opstillet for projektet. Bibliotekarens rolle og arbejdspraksis forandres herved; ”Når det er blevet legitimt for brugerne at stille nye krav (fx om oplevelsesorienterede materialer), kræver det en anden bibliotekarrolle end tidligere – man skal opsøge og kommunikere med brugeren på andre og nye måder” (Kann-Christensen, 2009, s. 138). Bibliotekarens faglighed er, med udgangspunkt i bibliotekarens egen viden og engagement, ligeledes forbundet med den vare og det budskab, eller med andre ord den fortælling, der formidles på biblioteket. Men hverken formidling eller læring i børnebiblioteket bør foregå alene med bibliotekaren i centrum, det kan ligeså vel være via forældre, søskende, andre børn, samt via rummet og computeren.

Med dette speciale ønsker jeg ved, at tage udgangspunkt i folkebibliotekets børnekulturformidling, på den ene side, at forsøge at identificere nogle af de mulige mål og formål børn og unge kan have med, at benytte biblioteket og på den anden side, at identificere nogle af de målsætninger biblioteket og bibliotekarerne kan og bør sætte for deres formidlingsarbejde. Den fælles grundholdning, der ifølge lektor Carsten Jessen findes på børnebiblioteket er; ”at børn har viden og kompetencer, som er betydningsfulde i sig selv og ikke blot nogle ufuldstændige og endnu ikke færdigudviklede skridt på vejen mod en voksen tilværelse” (Jessen, 2008, s. 4). Denne holdning vil samtidig være en grundlæggende præmis for dette speciale, og formålet med dette projekt er, at undersøge det særlige kommunikationsmiljø, der er i og omkring folkebibliotekets børneafdeling, i feltet mellem oplevelse og læring, og iht. bibliotekets fremtidige rolle i vidensamfundet.

3 Problemformulering

Den børnekulturformidling, der i folkebiblioteket foregår i samspillet mellem bibliotekaren og brugeren, samt via biblioteksrummet og de digitale tilbud, handler bl.a. om, at formidleren og herunder især bibliotekaren, er medvirkende til, at brugerne understøttes i at udvikle en lang række af de kompetencer, det er af afgørende betydning at tilegne sig i dag. Biblioteket har, i modsætning til skolen og andre mere formelle læringsrum, en særlig position iht. denne kompetenceudvikling, i form af en mere uformel og fri tilgang til hvad læring er, og hvordan den kan udfolde sig i praksis. Den mere uformelle læring, som den foregår i biblioteksregi, er som oftest kendetegnet ved, at den opstår spontant i kraft af de kulturelle, sociale og kommunikative processer, der er indlejret i biblioteket og dets samfundsrolle som en kulturinstitution. Dermed har man også mulighed for, at understøtte denne proces ud fra andre præmisser end dem, der kendetegner det formelle uddannelsessystem.

Diskursen om læring er på vej ind i folkebiblioteket i disse år, og idet man i dag som nævnt har behov for, at lære og udvikle sig gennem hele livet for, at indgå i en aktiv rolle i såvel arbejds- som fritidslivet, og biblioteket som institution har mulighed for, at understøtte den enkelte heri, bliver dette et særligt vigtigt arbejdsfelt fremover. Samtidig ændrer bibliotekets samfundsrolle sig kontinuerligt, hvor man tidligere var en form for gatekeeper, der kunne styre hvilke materialer biblioteket havde og dermed også hvilke materialer brugerne havde mulighed for at se, er det med den kraftige ekspansion af muligheder for selv at finde svar, og en meget begrænset kontrol over strømmene af informationer, i dag andre roller biblioteket og bibliotekaren skal udfylde. Samtidig står et begreb om viden centralt iht. biblioteksarbejdet, hvor man går fra et krav om, at man i folkebiblioteket formidler materiale iht. en egen samling, og hen imod en decideret vidensformidling, der rækker bredere ud, både i forhold til, at kunne formidle langt mere end blot bibliotekets egne materialer, men også i forhold til, at kunne formidle viden i endog meget forskellige sammenhænge.

Formålet med dette speciale er således, at undersøge hvilke muligheder folkebibliotekets børne- og ungdomsafdelinger samt folkebibliotekets ansatte har for, at forholde sig til disse nye krav og tendenser, som de er beskrevet ovenfor. Dette, for at kunne identificere nogle af de problemstillinger, der kan komme på tale iht. bibliotekets og bibliotekarens formidlingsarbejde og brugernes læring. Med afsæt i de ovenfor beskrevne problemstillinger, og igennem en analyse af følgende undersøgelsesspørgsmål, vil dette speciale være fokuseret mod, at identificere den mere uformelle lærings mulighed for, at ramme ind i biblioteks fremtidige formidlingsarbejde.

Dette projekts primære fokus vil, på baggrund af ovenstående, være besvarelsen af følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvad kendetegner folkebibliotekets børne- og ungdomsafdelinger i deres arbejde med formidling? Og hvilke faktorer i bibliotekets omverden, er væsentlige for den fremtidige legitimitet af bibliotekets formidling?
- Hvad er uformel læring og uformelle læringsprocesser, og hvordan kommer det til udtryk, i forbindelse med bibliotekarens arbejde og brugernes brug af biblioteket, og den måde hvorpå de to interagerer med hinanden?
- Hvordan kan biblioteket og bibliotekarerne, på baggrund af ovenstående, bedst integrere og anvende læring aktivt og bevidst, i deres formidling af bibliotekets tilbud fremadrettet?

4 Metode

Der tages i dette speciale udgangspunkt i ovenstående problemstilling, der omhandler biblioteket og bibliotekarernes formidling, samt såvel brugernes som bibliotekarernes læringspotentialer og -praksisser. Overordnet set, er dette speciale bygget op omkring besvarelsen af problemformuleringens undersøgelsesspørgsmål, og opdelt i to dele; hvoraf den første del vil indeholde en komparativ analyse, der er bygget op omkring besvarelsen af problemformuleringens to første spørgsmål; og den anden del vil indeholde forslag og anbefalinger til, hvordan folkebiblioteket, også i fremtiden og via sin formidling, kan integrere og anvende læring, dette i form af et sammenfattende afsnit. Denne sidste del har til formål, at diskutere nogle af de i analysen fremfundne problemstillinger, og perspektivere til hvordan man fremover vil kunne udforme bibliotekets tilbud. Derpå følger et diskussions- og perspektiveringsafsnit, der har til formål, at diskutere nogle af de i analysen fremfundne problemstillinger. Dette speciale er opbygget ud fra et teoretisk analytisk perspektiv, og specialets konklusion vil opsummere de enkelte dele således, at konklusionen bliver udtryk for dette speciales samlede resultater.

4.1 Videnskabsteoretisk baggrund

Det danske folkebibliotek bygger, som den kulturinstitution det er, på en grundholdning om fri og lige adgang for alle borgere, hvor formålet er; ”at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet” (Biblioteksstyrelsen, 2000). Den samfundsform, som bibliotekerne er en del af i dag, beskrives som et informations- og vidensamfund, hvor adgangen til information og viden er åbnet op for en bred del af befolkning, og hvor de traditionelle hierarkier er brudt ned, og bl.a. bibliotekarerne ikke længere fungerer som deciderede gatekeepere. I informations- og vidensamfundet, er viden i sig selv blevet en vægtig økonomisk faktor, og her har folkebibliotekerne en vigtig rolle at udfylde, idet biblioteket og bibliotekaren har mulighed for, at understøtte og berige den enkelte borgers livslange læringsforløb, når de forskellige behov opstår. Dette speciales ontologiske udgangspunkt,

er i individets udvikling og de individuelle, kognitive psykiske processer om hvordan mennesker lærer, der skabes gennem kommunikationen i de kulturhistoriske rammer, det omgivende samfund udgør. Samtidig betegner professor i pædagogisk psykologi Roger Säljö, med udgangspunkt i Vygotskij, redskaber eller værktøj som det, der gør viden mulig for os mennesker:

”Ved redskab eller værktøj forstås de ressourcer, sproglige (eller intellektuelle) såvel som fysiske, som vi har adgang til, og som vi anvender, når vi forstår vores omverden og handler i den” (Säljö, 2003, s. 21).

Med Vygotskij repræsenteres et sociokulturelt perspektiv, der interesserer sig for menneskers læring, som den foregår i samspillet mennesker imellem, og med udgangspunkt i mennesket som et biologisk væsen, samt i forhold til de kulturelle og sociale aspekter, og den historiske baggrund, som vi er en del af (Säljö, 2003; Sohlberg & Sohlberg, 2004). Der arbejdes i dette speciale indenfor et delvist socialkonstruktivistisk paradigme, med baggrund i Vygotskij og Säljö, der til dels også kan kategoriseres indenfor dette paradigme, men med bl.a. et anderledes syn på måden, som vi erkender verden på, som mere end blot en subjektiv konstruktion:

”...overleveringen af viden sker ved, at omverdenen *fortolkes* – eller for at anvende det begreb, som et sociokulturelt perspektiv bygger på: *medieres* – for barnet gennem leg og andre former for samspil med personer i omgivelserne. Vi lærer ganske enkelt at lægge mærke til, beskrive og agere i virkeligheden på den måde, som omgivelserne tillader og lægger op til” (Säljö, 2003, s. 71).

I bibliotekssammenhænge er der indlejret forskellige ressourcer, eller redskabstyper og værktøjer, i begreberne om information og viden, når de anvendes i formidlingssammenhænge. Dette, både implicit i institutionens formål som alment dannende kulturinstitution, og indenfor mere eksplicite formidlingsprojekter, der har som formål, at videregive information og viden. I et sociokulturelt perspektiv er det ved, at vi

gør brug af forskellige værktøjer og redskabstyper, at vi som mennesker forstår og handler iht. vores omverden, og igennem disse, at vi forstår at udnytte den information og viden, der er indlejret heri. Der er, som nævnt, i dag ikke nogen afgrænset pakke af viden, som vi kan og bør tilegne os, og som sikrer os i fremtidens videnssamfund, derfor er det særlig vigtigt, at den enkelte forstår, at omdanne og mediere informationer til viden.

4.2 Fremgangsmåde

Metodisk er dette speciale opdelt i to dele, bestående af en komparativ analyse samt en diskussion og perspektivering. Den første del af den komparative analyse udføres, med udgangspunkt i besvarelsen af problemformuleringens første undersøgelsesspørgsmål. Den anden del af den komparative analyse udføres, med udgangspunkt i besvarelsen af problemformuleringens andet undersøgelsesspørgsmål og den komparative analyse afsluttes med en sammenfatning af de to delanalyser væsentligste resultater, i form af en besvarelse af problemformuleringens tredje undersøgelsesspørgsmål. Afslutningsvis gennemarbejdes nogle af de i analysen fremfundne problemstillinger, i form af et diskussions- og perspektiveringsafsnit.

Dette speciales analyse, er fokuseret med baggrund i en forståelse af, at man i folkebiblioteket står midt i en brydningstid, der tager udgangspunkt i en nyere samfundsstruktur baseret på viden og uddannelse, og hvor læringsbegrebet står centralt placeret, også i den enkelte borgers bevidsthed. Dette har, som beskrevet i det indledende afsnit, en særlig betydning for biblioteket, idet læring og vidensdannelse langt fra begrænser sig til det, man får med sig fra diverse skolesammenhænge, og idet semi- og uformelle læreprocesser naturligt indgår i bibliotekets og bibliotekarernes nuværende og fremtidige formidlingsarbejde. Der former sig en klar sammenhæng mellem fremtidens læring og vidensdannelse på den ene side, og folkebibliotekets fremtidige arbejde på den anden side, og det er den, der arbejdes med her. Dette speciales teoretiske ramme, er bygget op omkring en forståelse af, hvordan mennesker lærer, der tager udgangspunkt i, at læring foregår i en samfundsmæssig kontekst og, at den opstår i et samspil mellem individ og

kollektiv. Dette, i en form for lærende fællesskaber, eller participatory cultures som professor Henry Jenkins betegner dem, samt en udvidet forståelse af dette begreb iht. læring, der ligeledes kommer fra The MacArthur Foundation med professor Cathy N. Davidson og PhD David Theo Goldbergs inventive, collaborative, participatory learning (Jenkins m.fl., 2006; Davidson & Goldberg, 2009; Jessen, 2008; Säljö, 2003).

Den første del af den komparative analyse har til formål, at undersøge hvordan folkebibliotekets børne- og ungdomsafdelinger arbejder med formidling samt, at identificere hvilke faktorer i bibliotekets omverden, der er væsentlige for biblioteksformidlingens fremtidige legitimitet jf. problemformuleringens første spørgsmål. Det primære fokus vil i dette afsnit være rettet mod begrebet formidling, både på et teoretisk niveau, og i en mere praktisk sammenhæng i og omkring folkebiblioteket. Der tages udgangspunkt i den klassiske kommunikationsmodel, som den præsenteres i professor Kirsten Drottners artikel *Formidlingens kunst. Formidlingsbegreber og børnekultur*, hvor der arbejdes med en afsender, et budskab og en modtager i en formidlingsmæssig sammenhæng (Drotner, 2006). I dette speciale arbejdes med formidlingsaspektet i bredest mulig forstand, og ved at analysere de tre dele hver for sig og sammen, vil det være muligt, at skabe et billede af, hvordan den aktuelle biblioteksformidling tegner sig, iht. den bibliotekariske selvforståelse og faglige identitet; hvad kan vi som bibliotekarer og med biblioteket, og hvad kommunikeres udadtil? En central del af biblioteksformidlingen i dag handler om oplevelser, man stræber efter, at kunne tilbyde den gode oplevelse målrettet bibliotekets brugere, og fokus for dette speciale i sin helhed, rettes derfor mod følgende anbefaling;

”Det er vigtigt at de ansatte og ledelsen gør sig det klart, hvad oplevelsesøkonomien indebærer i forhold til nyhedsværdi, anskaffelser af både viden, maskiner og andet udstyr. Det er også vigtigt at definere og konkretisere det aktuelle dannelses- og læringsbegreb, som biblioteket lægger til grund for arbejdet i nutidens børnebibliotek. Det er så at sige hele fundamentet for at forstå, iscenesætte og målrette løsningen af biblioteksopgaven” (Jensen & Buchhave, 2009, s. 34).

Den anden del af den komparative analyse har til formål, at undersøge hvad uformel læring og uformelle læringsprocesser iht. bibliotekarens arbejde og brugernes brug af biblioteket indebærer. Det primære fokus vil i dette afsnit være rettet mod begrebet læring, samt mod børnenes deltagelse i læringssituationer på biblioteket, iht. den førnævnte forståelse af participatory culture og inventive, collaborative, participatory learning (Jenkins m.fl., 2006; Davidson & Goldberg, 2009; Jessen, 2008). Biblioteksrummet kan anskues som et semi- eller uformelt læringsrum, og i modsætning til den mere formelle læring, der finder sted i skolen, er biblioteket et sted, hvor børn tilegner sig andre og ikke formelt opstillede og beskrevne kompetencer og færdigheder, samt får kendskab til andre ting end dem, der læres i formelle sammenhænge, men jo dog er lige væsentlige for den enkeltes dannelse. Som uformelt læringsrum kan biblioteket indgå i børnenes dagligdag, som en naturlig sparringspartner, og den formidling af viden der foregår via biblioteksrummet, kan anskues som en mediering, der går gennem kommunikative handlinger, såsom den egentlige samtale og gennem biblioteksrummet, samt via netbaserede formidlingsformer. Det er indeholdt i forståelsen af læring som en livslang præmis, at man også lærer at lære, at man selvstændigt kan danne sig et overblik over egne behov, og i langt højere grad selvstændigt er i stand til, at reflektere over denne læring, og kan indskrive sig selv i relevante læringsfællesskaber, som f.eks. dem der findes på biblioteket.

Herpå følger en sammenfatning i form af en komparativ analyse af de to første deles vigtigste betragtninger, og derved søges, at besvare problemformuleringens tredje undersøgelsesspørgsmål. Denne del af analysen har således til formål, at anskueliggøre hvordan børnebiblioteket i praksis kan fungere, som et fritidsbaseret læringsrum, hvor bibliotekaren fungerer som vidensformidler og facilitator for børnenes læring, og hvor den uformelle læring foregår på et mere bevidst plan. Hermed dannes et grundlag for en mere reflektiv brugerorientering på børnebiblioteket, hvor både brugerne og den ansattes kompetencer og muligheder kommer på dagsordenen.

Den sidste del af analysen vil, i form af et diskussions- og perspektiveringsafsnit, tage sit afsæt i den forudgående analyse. I dette afsnit perspektiveres der således, i form af en diskussion af nogle af de, i analysen identificerede problemstillinger iht. bibliotekernes arbejde med læring, som de er belyst igennem dette speciales komparative analyse. I særdeleshed arbejdet omkring den målrettede og personlige biblioteksformidling iht. læringsaspektet. Til sidst afsluttes specialet med en sammenfattende konklusion.

4.3 Informationssøgning

Dette speciales centrale problemstilling, som omhandler den uformelle læring i børnebibliotek, tager afsæt i en forestilling om, at man ved at rette fokus mod denne del af biblioteksformidlingen, vil kunne skabe et fremtidigt bibliotekstilbud, der har en fortsat relevans for brugerne. Centralt står også, at man beskæftiger sig med formidling ud fra et begreb om refleksivitet, der breder feltet ud således, at man samtidig beskæftiger sig med hvem man er og hvorfor man formidler, samt hvordan og til hvem, og dermed rettes fokus mod et samlet billede af både afsender og modtager samt budskabsperspektivet (Drotner, 2006). For at sikre dette speciale en vis aktualitet, er den anvendte litteratur, som fremgår af litteraturlisten, alene af nyere dato, ligesom der både indgår materiale, der er skrevet i bibliotekssammenhænge og materiale, der er skrevet i andre sammenhænge, her især materiale med et læringsmæssigt perspektiv iht. specialets overordnede emne.

Analysen er inddelt i en komparativ analyse, og derpå følger et diskussions- og perspektiveringsafsnit. I den første del af den komparative analyse udgør udvalgte tekster fra antologien *Når børn møder kultur* udgivet af Børnekulturens Netværk samt *Biblioteket i videnssamfundet – et lokalt ståsted i en global verden* og *Nye tider, ny kultur- og fritidspolitik*, der begge for nyligt er udgivet af Børne- og Kulturchefforeningen, tilsammen en del af grundlaget for den del af analysen, der omhandler folkebibliotekets formidling (Børnekulturens Netværk, 2006; Børne- og Kulturchefforeningen, 2008 & 2009). *Læring i praksis et sociokulturelt perspektiv* af Roger Säljö og *Medier og læring* af Bo Steffensen samt *The Future of Learning Institutions in a Digital Age*, udgør tilsammen en del af

grundlaget for den del af analysen, der omhandler læring (Säljö, 2003; Steffensen, 2004; Davidson & Goldberg, 2009). Derudover er litteraturgrundlaget hovedsageligt tilpasset danske forhold, for dermed, at gøre det anvendeligt iht. dette speciales overordnede problemstillinger.

5 Analyse

Børnebibliotekets monopoler er ved for alvor at være brudt, især når det handler om adgang til information og viden, hvor digitaliseringen med al ønskelig tydelighed, ændrer den måde vi ser på forskellige medier på. Dette, også når det handler om et traditionelt medie som bogen, der indgår i nye sammenhænge i kraft digitaliseringen. Bogen og bibliotekets tilbud i øvrigt, indgår samtidig også som en del af en ny formidlingsforståelse, der ikke længere handler om at formidle materialer, men som nu er langt mere komplekst, med et bredere funderet udgangspunkt i form af en vidensformidling, der dækker et bredere spektrum end den hidtidige formidlingsforståelse har gjort det. Den mere grundlæggende antagelse af, hvad vi forstår ved begrebet viden, undergår ligeledes en forvandling, og handler i langt højere grad end tidligere også om, at vi skal være i stand til aktivt, at udnytte de potentialer, der ligger indlejret i de forskellige redskaber, som vi anvender i vores søgen efter ny viden. Det omhandler bl.a., at vi alle udvikler en række nye færdigheder og kompetencer, og samtidig tages der også udgangspunkt i et nyt syn på, hvordan og af hvem denne viden skabes og sættes i spil. Dette har lektor Carsten Jessen et, også i en biblioteksmæssig sammenhæng, interessant syn på, der beskriver et nyt dialogisk vidensideal:

”Deltagerkulturen betyder en bevægelse væk fra et top-down-styret vidensideal, hvor viden forefindes i ”færdig” form og kommer ”ovenfra”, fx fra eksperter, forskere og fagpersoner eller kunstnere, mod et *dialogisk vidensideal*, hvor viden er noget, der produceres i situationer i fællesskab i sociale netværk” (Jessen, 2008, s. 17).

Den nye store fortælling om børnebiblioteket handler derfor om, at man bl.a. genopfinder det fysiske og det virtuelle børnebiblioteks fremtidige potentialer, med udgangspunkt i nogle af de principper, der også gør sig gældende overordnet i samfundet (Biblioteksstyrelsen, 2006). Derved sikres et innovativt bibliotekstilbud, der løbende tager aktiv stilling til dets samfundsmæssige ståsted og samfundsrolle. Et bibliotekstilbud, der tager udgangspunkt i såvel bibliotekets og bibliotekarernes rolle, som børnenes tilgang til

stedet, og hvordan de bruger biblioteksrummet, materialerne og den del af biblioteket, der ligger online på nettet. Den nye store fortælling om børnebiblioteket skal bl.a. findes ved, at man ser på børnebibliotekets formidlingsarbejde, og dernæst går et spadestik dybere for, at se på den del af formidlingen, der omhandler bibliotekets potentialer indenfor læring og de uformelle læringsprocesser, der aktiveres med udgangspunkt i biblioteket. Formålet med dette speciale er, med udgangspunkt i en analyse af ovennævnte problemstillinger om muligt, at kunne udstikke en retning for bibliotekets fremtidige kultur- og vidensformidling.

5.1 Børnebibliotekets rum for formidling

Den børnekulturformidling, der i dag foregår i folkebiblioteket understøtter, med biblioteket som en af demokratiets dannelsesinstitutioner, brugernes selvdannelse og videnstilegnelse gennem oplevelser, leg og læring:

”Folkebibliotekets rolle er således at give det enkelte menneske mulighed for at kunne handle og at skabe sin egen identitet i forhold til de udfordringer, som videnssamfundet stiller til den enkelte og samfundet” (Børne- og Kulturchefforeningen, 2009, s. 2).

Denne første del af analysen omhandler børnebiblioteket og dets muligheder for, at understøtte en refleksiv tilgang til formidling, med fokus rettet mod en bredere kommunikationsforståelse, som den foregår i kraft af børnebibliotekets formidling, og altså både iht. afsenderens intentioner, modtagervirkning og iht. budskabsperspektivet. Den formidling der sker i og omkring biblioteket, er i form og indhold et ikke helt så selvfølgeligt som begreb længere, og der er derfor et behov for en diskussion, og måske endda en redefinerings af begrebet sådan, at bibliotek fortsat kan arbejde med en relevant og vedkommende formidling. For at komme hele vejen rundt om begrebet formidling og bibliotekets arbejde med denne tages der, som nævnt, fat i en klassisk kommunikationsmodel, med fokus rettet mod afsender, budskab og modtager, jf. figur 1 herunder.

Typologi for børnekulturformidlingens diskurser

	Afsenderperspektiv	Budskabsperspektiv	Modtagerperspektiv
Syn på formidlingens indhold	Entydig definition Produkt	Entydig definition Produkt (proces) med vægt på fakta	Skiftende definition Proces med vægt på oplevelse
Syn på formidlingens form	Ethos Reception	Logos Reception (produktion)	Pathos Produktion
Syn på barndom	Opdragelse Dannelse	Oplysning Uddannelse	Oplevelse Ekspression

Figur 1: Typologi for børnekulturformidlingens diskurser (Drotner, 2006, s. 12).

Hermed peges på tre hovedområder, der hver for sig er repræsenteret i det følgende, og som tilsammen tegner børnebibliotekets rum for formidling.

5.1.1 Biblioteket og bibliotekaren i et afsenderperspektiv

Folkebiblioteket kan betegnes som en moden organisation, med et stærkt fundament og en veldefineret og central samfundsrolle som public service institution (Deiss, 2004). Der er en klar forståelse i samfundet af, hvad et bibliotek grundlæggende skal kunne og hvad det indeholder, både internt i organisationen, og defineret af såvel brugere som ikke-brugere, og i det omgivende samfund (Bisgaard, 2009). Der er dog ikke nødvendigvis overensstemmelse mellem det, man i befolkningen mener biblioteket kan, og de sammenhænge, hvor biblioteket rent faktisk er stand til, at yde en service. Derfor er biblioteket heller ikke pr definition en integreret del af problemløsningen iht. hverdagens problemstillinger hos alle borgere. Dette beror bl.a. på, at de enkelte dele af biblioteks virksomhed ikke nødvendigvis er særligt tydeligt definerede, hverken udadtil eller for medarbejderne internt i organisationen, og derfor må man fortsat arbejde målrettet med, at præsentere sine visioner som kulturformidlende institution således, at man kan opretholde en vigtig position i et samfund, der jo i højere og højere grad baserer sig på viden, og dermed også i mange forskellige sammenhænge, naturligt vil kunne drage nytte af netop det, som biblioteket kan tilbyde (Bisgaard, 2009).

Det værdigrundlag, vi som samfund bygger på er under forandring, og ikke mindst i kraft af digitaliseringen, som medfører en udvidelse af det enkelte individs potentielle videnssfære, og, som dermed også påvirker hvilke opgaver, biblioteket kan og skal løse.

”På makroniveau kan man således sige, at tekster og massemedier skaber en ny og større kommunikativ *offentlighed* med nye spilleregler for, hvordan man diskuterer og argumenterer” (Säljö, 2003, s. 204).

Det er dog samtidig også en præmis for digitaliseringen, at alt imens informationsstrømmende øges kraftigt, bliver kvaliteten af information i nogle sammenhænge udvandet, idet der ikke kan foretages den samme kvalitetsvurdering af det, der udgives på nettet.

”Hvor bibliotekerne tidligere var et svar på en informationsknaphed, er udfordringen nu nærmere at assistere brugerne med at sortere og prioritere i forhold til *information overload*” (Huset Mandag Morgen, 2006, s. 16).

Bibliotekets opgave bliver altså, at kunne navigere i en ubegrænset samling og hermed er også bibliotekets værdigrundlag under forandring, idet der naturligt vil stilles andre krav til, i hvilken retning bibliotekets udvikling går, når den autoritære rolle der fulgte med det, at være adgangsgivende skal erstattes med en ny. Bibliotekets målsætninger iht. fremtidsperspektiverne for fortsat, at sikre det en plads i videnssamfundet, i en globaliseret verden, må omhandle en nytænkning, der går i retning af en brugerorienteret og brugerdreven innovationsstrategi for bibliotekerne. Dette ses f.eks. i *Det innovative bibliotek* (Huset Mandag Morgen, 2006), der præsenterer en forståelse af innovation i biblioteker, og en mulig opskrift på, hvordan man kan implementere en innovativ kultur og strategi i bibliotekssektoren for bl.a., at kunne skabe grobund for en bedre vidensdeling og for nye initiativer, der netop ses som værende af afgørende betydning for en god innovationskultur og således også for fremtidens folkebibliotek. Innovation iht. biblioteker omhandler services frem for egentlige produkter, og en af de grundlæggende faktorer for, at

innovation kan forekomme er, at bibliotekerne og bibliotekarerne tænker og agerer med et strategisk overblik, iht. de forskellige services der tilbydes (Deiss, 2004). "Innovation and strategic thinking are critical to any organization's future and have direct correlation to the organisation's mission and purpose (Deiss, 2004, s. 30). Baggrunden for, at biblioteket bør overveje, at udtænke og anvende strategier omkring implementering af en innovativ kultur i sektoren, er som nævnt, den øgede konkurrence iht. bibliotekets kernekompetencer, der bl.a. er afstedkommet af den hastige udvikling iht. digitaliseringen, der jo ændrer bibliotekets grundlæggende arbejdsvilkår:

"Bibliotekernes rolle er derfor ikke længere at indsamle og stille viden til rådighed, men at systematisere, strukturere, udvælge og generere viden, der kan være nyttig for brugere og virksomheder" (Huset Mandag Morgen, 2006, s. 16).

Man må dog forvente en vis modstand, såvel internt i organisationen som i befolkningen generelt, imod implementeringen af disse nye strategier og handlemåder omkring innovation, idet biblioteket, som nævnt, er en stærkt funderet og moden organisation, og derfor er der også naturligt en vis tendens til, at stole på de praksisser, der har fungeret indtil nu, og dermed måske også en mindre risikovillighed (Bisgaard, 2009). Samtidig har også befolkningen klare ideer omkring hvad et bibliotek er og hvad det skal kunne, og tager derfor ikke nødvendigvis nye services og ydelser til sig (Deiss, 2004). Der er således helt klare fordele og muligheder for bibliotekerne i, at arbejde med en udfoldet strategi omkring innovation, både lokalt og nationalt, idet bibliotekets fremtidige arbejde tager en anden form end hidtil og bl.a. mulighederne for, at lære af egne og andres projekter, er bedre udfoldet i en innovativ arbejdskultur.

Bibliotekarens rolle, og med den også de faglige værdier, der ligger til grund herfor, undergår ligeledes en forvandling i disse år, hvor:

”Borgerens informations- og videnkompetencer styrkes dels gennem et alment uddannelsesløft i befolkningen og dels i takt med at kommunikations- og informationsteknologi bliver almengjort og nemmere tilgængeligt” (Kristiansson, 2007).

Samtidig er bibliotekarens tidligere rolle, som forbindelsesled eller gatekeeper under forandring, og selvom biblioteket og bibliotekarens rolle handler fortsat om adgang, er det adgang på andre måder end blot, at stille materialer til rådighed:

”Menneskers vurderinger og præferencer kan ikke længere kontrolleres på samme måde i det lille lokalsamfund, medmindre man forbyder læsning af visse tekster eller i hvert fald begrænser læsningen til den form for litteratur, som er godkendt af myndighederne” (Säljö, 2003, s. 203).

Den bibliotekariske faglighed går nu nærmere i retningen af en mere specialiseret konsulentrolle, for de forskellige brugergrupper, der findes på biblioteket og samtidig også, for de potentielle brugere af bibliotekernes tilbud, på baggrund af det skifte, der er sket iht., at brugernes egne muligheder er udvidede og dermed ændres også den vare, som bibliotekaren forventes at kunne levere. Brugerne har selv muligheden for, at blive dygtige informationssøgere og dermed har de også behov for en anderledes bibliotekar, der har en mere specialiseret viden og erfaring indenfor et fagspecifikt område, og dermed kan blive en sparringspartner, og arbejde ud fra brugernes egne indledende informationssøgninger. Bibliotekarens rolle vil således fortsat være, at understøtte brugerne i deres brug af biblioteket, blot med baggrund i en anderledes og mere specialiseret professionel profil end tidligere tiders generalist. I Aalborg Bibliotekerne har man således brudt op med den hidtidige forståelse af bibliotekarens professionelle rolle, og beskriver i projektet *Det (næsten) bogløse børnebibliotek* bibliotekaren, som scenograf og instruktør af fællesskaber for dermed; ”at omdefinere den traditionelle vagtfunktion til en mere innovativ kommunikation med vægt på processer og engageret/personlig formidling af indhold” (Jensen & Buchhave, 2009, s. 16). Samtidig beskriver tidligere rektor på Danmarks Biblioteksskole Lars Qvortrup børnebibliotekarens fremtidige rolle som mediator, der som

ordet antyder, skal fungere som mellemed mellem barnet og det medie, der vurderes bedst til, at kunne understøtte barnets behov, med udgangspunkt i en ligestilling af alle de medier, der kan understøtte barnets i dets begær efter; ”at afkode tegn og forstå hvad de henviser til” (Qvortrup, 2007, s. 10). Som baggrund for begge disse syn på hvad biblioteket og bibliotekaren skal kunne byde ind med, præsenteres et medieperspektiv, der via en ligestilling alle medier, stiller bibliotekaren overfor en række nye udfordringer:

”Bibliotekaren/mediatoren skal både være kritisk og god til at differentiere mellem de forskellige medietyper og vide, hvad medierne hver især er særligt gode til, og i hvilke sammenhænge, de er det” (Qvortrup, 2007, s. 14).

Personlige relationer bibliotekar og bruger imellem, bliver ligeledes vigtige i denne sammenhæng, hvor man som facilitator og vidensformidler må stræbe efter, at opnå en ligeværdig kommunikation omkring brugerens behov for således, at afdække den enkeltes personlige behov på bedst mulig vis (Stoltenberg & Overgaard, 2006). Iht. den livslange læring ses bibliotekaren som en specialist, der kan understøtte brugernes personlige læringsprocesser, og hvor fokus er centreret om, at biblioteket og bibliotekaren understøtter den enkelte brugers kompetenceudvikling og digitale dannelse. Bibliotekaren må således være; ”i stand til at forstå og indgå i den sociale proces, hvor viden tages i anvendelse, skabes, omskabes og deles” (Jessen, 2008, s. 17). Bibliotekarens fremtidige rolle ses altså i en række forskellige sammenhænge, men med følgende fællesnævner; der er behov for, at bibliotekaren opbygger en mere specialiseret viden indenfor mere snævre og fagspecifikke områder, der ligger sig op af hvad borgerne efterspørger; bibliotekaren skal fungere som scenograf og instruktør af fællesskaber for således, at understøtte brugerne i deres brug af bibliotekets ressourcer; sidst, men ikke mindst, skal bibliotekaren fungere som mediator, der ligestiller alle medietyper og formidler kontakten mellem barn og medier.

5.1.2 Bibliotekets formidling i et budskabsperspektiv

Som overordnet begreb, undergår bibliotekets formidling, såvel i form som i indhold, en omsiggribende forvandling i disse år, som en naturlig konsekvens af, at også bibliotekets

helt fundamentale rolle iht. oplysning og uddannelse, ligeledes er under forandring. I et samfund, der mere og mere baserer sig på viden, stilles der andre krav til biblioteket og således arbejdes der pt., i et samarbejde mellem nogle af landets folkebiblioteker på;

”at nytænke de grundlæggende greb til formidling af indholdet i biblioteksressourcerne, således at tænkningen omkring formidlingen matcher den nye tankestruktur, som handler om at ressourcerne skal skrues sammen og præsenteres på en måde der opfordrer borgeren til at skabe sammenhæng.”¹

Bibliotekets grundidé vil fortsat bero på formidlingen som det centrale omdrejningspunkt, men formidling i en anden form end tidligere. Bl.a. i forbindelse med begreber om læring, opstår der således nye formidlingsformer, der fortsat handler om, at kunne give brugerne en formidlet adgang til information og viden, men som dog i form og indhold adskiller sig fra tidligere, idet der her ligges vægt på en aktiv brugerinddragelse og en ny kultur, hvor brugerne stiller sig anderledes iht. f.eks. bibliotekets tilbud:

”Det væsentligste i denne sammenhæng er, at det ikke ene og alene er indholdet, der er det centrale i formidlingen, sådan som vi ellers er vant til, men det at skabe og udvikle viden – i form af det vi kalder indhold – i sociale fællesskaber” (Jessen, 2008, s. 17).

Således er der, som beskrevet i afsnittet ovenfor om biblioteket og bibliotekaren, sket et holdningsskifte, fra en samlingsorienteret formidling til en bredere mediemæssigt funderet formidling, der tager sit udgangspunkt i den enkelte brugers kompetenceudvikling, og derved udvides også bibliotekets tilgang til, hvordan der formidles. Denne formidling, der traditionelt har taget udgangspunkt i en afgrænset samling, indebærer en udvidelse af bibliotekarernes formidlingsforståelse, der ikke længere står som gatekeeper øverst i videnshierarkiet. Børn, voksne, biblioteksrummet eller computeren kan således fungere som de bedste formidlere i nogle sammenhænge, og dette vil naturligt også samtidig

---

¹ <http://www.bibliotek.kk.dk/bibliotekerne/biblioteksudvikling/formidlingens-abc>

udvide, hvad der formidles via biblioteket (Jenkins m.fl., 2006). Man bevæger sig iht. børnebibliotekernes kulturformidling væk fra en normativ og entydig tilgang, hen imod et mere reflektiv formidlingsbegreb, der understøtter brugernes kulturelle læreprocesser, og hvor biblioteket indeholder en række forskellige formidlingstyper samtidig (Drotner, 2006). Formidlingsbegrebet er således i disse år i bibliotekssammenhænge ved, at udvikle sig til et langt mere dynamisk og rummeligt begreb, der som en af mest grundlæggende præmisser for bibliotekets virksomhed, vil være i konstant udvikling for fortsat, at kunne understøtte og udvikle biblioteksbetjeningen af bibliotekets forskellige brugergrupper.

Helt grundlæggende for børnebibliotekets formidling er, som nævnt det, at afdække og fremfinde mulige svar på et givent informationsbehov, i dag, uanset om dette svar skal findes i bibliotekets egen samling eller i andre sammenhænge. Et andet aspekt af denne formidling omhandler måden, hvorpå man kommunikerer biblioteket og dets muligheder ud, og altså hvordan, hvorfor, hvor og hvornår man markedsfører sig. Dette er ikke mindst afgørende, i kraft af den øgede konkurrence bibliotekerne oplever, på de fleste af deres formidlingsparametre. Herunder således også, hvordan man indretter biblioteksrummet, og hvordan bibliotekaren udfører de forskellige formidlingsmæssige arbejdsopgaver, som hun bliver stillet. Biblioteket er dog fortsat, i børnene og de unges optik, et rum for de traditionelle fysiske materialer, og især bogen står centralt i deres opfattelse af bibliotekets tilbud (Svendsen & Bisgaard, 2007). Denne forestilling hos brugerne modsiges af det i tiden fremherskende paradigme, i form af en mediekultur, der såvel i de unges og i bibliotekets optik, som iht. de grundlæggende præmisser for vidensamfundet, ligestiller alle medier og lader dem konvergere, der hvor det er naturligt, og som det er beskrevet i afsnittet ovenfor iht. bibliotekarens fremtidige rolle som mediator. Formidlingens centrale udfordring iht. bibliotekarens arbejde ligger derfor iflg. Qvortrup, i, at:

”Ingen af de nye medier giver sig selv, og bibliotekaren/mediatoren skal benytte sig af forskellige formidlingsmæssige kompetencer, alt efter om han eller hun vil stimulere brugen af computerspil, online-sites, film eller bøger” (Qvortrup, 2007, s. 15).

Kravene til bibliotekets formidling er blevet skærpede, ikke mindst på baggrund af en forståelse af bibliotekets samling som ubegrænset, hvor bibliotekaren og brugerne skal navigere rundt i, og konstant forholde sig, til det førnævnte, udvidede materialebegreb (Kristiansson, 2007). Bibliotekets fremtidige formidlingsarbejde handler grundlæggende om fortsat, at kunne understøtte brugerne i deres brug af bibliotekets tilbud, på baggrund af en fortsat kvalitetsvurdering af det der formidles, der dog i dag må udvikles og udvides til også at indeholde en forståelse, der kan håndtere en ligestilling af alle medier og en ubegrænset samling.

Opsummerende kan man sige, at disse ovennævnte krav til og muligheder for folkebibliotekets rum for formidling, udfordrer det lovfæstede formål, der handler om; ” at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet (...) gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelsen af det materiale, der stilles til rådighed” (Biblioteksstyrelsen, 2000). I kraft af en mere refleksiv tilgang til formidlingen må man, på den ene side kunne håndtere en udvidet forståelse af materialebegrebet, både i form og indhold og, på den anden side må man kunne håndtere og understøtte den enkelte brugers personlige kompetenceudvikling og kulturelle læreprocesser. Den udvikling, der har været iht. bibliotekernes arbejde med formidlingsaspektet gennem de senere år, og som har betydet, at man er gået fra, at have et indgående kendskab til en afgrænset samling, sætter således bibliotekets formidlingsarbejde i spil på nye måder.

5.1.3 Børnene i et modtagerperspektiv

Det barndomssyn, som det er repræsenteret i form af en fælles grundholdning i de danske biblioteker, tager sit udgangspunkt i et syn på barnet og barndommen, som anerkender børns egen viden og kompetencer, men som samtidig også erkender, at børn har behov for, at man understøtter og vejleder dem i de ting de foretager sig (Jessen, 2008). Dette kommer til udtryk igennem det daglige arbejde med børnene og, som det er nævnt i indledningen, er dette barndomssyn ligeledes en grundlæggende præmis for dette speciale. Børnenes kultur kan beskrives som kultur for, af og med børn;

- ”Kultur *for* børn er kultur i øjenhøjde, på børnenes niveau og præmisser. Kultur for børn giver børnene mulighed for at opleve verdenen på en anden måde og opnå ny viden
- Kultur *af* børn afspejler og anerkender barnets tankesæt og handlemønstre. Kultur af børn giver børnene stemme. At styrke børnekulturen er altså også et demokratisk projekt
- Kultur *med* børn hjælper barnet til at forstå verden og sig selv i verden. Kultur med børn hjælper også barnet til at formidle sin verden. Dermed er kulturen broen mellem barnets og de voksnes verden” (Børne- og Kulturchefforeningen, 2008, s. 3).

Med denne særlige forståelse af barnet og barndommen, som den er repræsenteret i bibliotekssammenhænge i form af en børnekulturforståelse, rettes fokus mod, at netop børnekulturformidlingen kan anskues fra flere vinkler, nemlig iht. et oplysnings- og dannelsesfelt, der kan styrke børnenes identitetsdannelse, og samtidig også iht. et underholdnings- og oplevelsesfelt, der kan styrke børnenes kreative og innovative evner (Skott-Hansen, 2006; Jensen & Buchhave, 2009). I en mindre trafikmåling af brugernes adfærd på folkebibliotekerne, der karakteriserer seks forskellige brugergrupper, er børnene at finde i kategorierne *PC-brugere* samt *gængere*, og børnene opholder sig generelt i længere tid på biblioteket, og især omkring computerne: ”Enkelte frekventerer bøgerne, tegneserierne eller musiksamlingen, mens de holder sig klar i forhold til en ledig maskine” (Mikkelsen, 2004, s. 10). I *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* anskues børns kultur da også grundlæggende som en mediekultur, hvor faktorer som globaliseringen, kommercialiseringen, individualiseringen og en ændret legekultur spiller ind på, hvordan denne børnekultur former sig (Biblioteksstyrelsen, 2008). Det er samtidig vigtigt, at der er mulighed for støtte og vejledning, såvel hos andre børn som hos bibliotekets ansatte, via rummet og computeren etc. og, at der er opstillet regler og rammer for børnekulturens udfoldelse; ”Jo tydeligere vi voksne er i vores kulturformidling, des bedre afsat har børnene for at etablere deres egen kultur” (Nyhuus, 2006, s. 34). Samlet set er

barndomssynet, som det er repræsenteret i og omkring folkebiblioteket, udtryk for en måde, at tilgå børnene på, der nok sætter dem i centrum i form af et brugerperspektiv, men som gør dette med baggrund i en kulturforståelse, der udgør en platform for børnene, og som de frit kan udfolde og udvikle sig på.

I et oplysnings- og dannelsesperspektiv ses kulturen, og herunder også folkebiblioteket, som en væsentlig faktor, idet denne muliggør, at den enkelte igennem deltagelse i forskellige kulturelle oplevelser, kan tillære sig de sociale normer, som er vigtige for vores identitetsdannelse og samfundsmæssige tilhørsforhold. Samtidig er det også en præmis for individets dannelse, at vi lærer, at tage selvstændig stilling (Jessen, 1999). Bibliotekets oplysnings- og dannelsesfunktion handler dermed om, at understøtte en opbygning af kompetencer hos brugerne, både i form af en digital dannelse eller digitale literacies, med it- og informationskompetencer som de centrale problemstillinger, men også iht. en mere almendannende funktion i form media literacies, der indeholder kulturelle, sociale og kommunikative kompetencer (Svendsen & Bisgaard, 2008; Jessen & Sørensen, 2003; Jenkins m.fl., 2006). Den digitale dannelse eller digitale literacies, indebærer en udvikling af it- og informationskompetencer hos den enkelte, der i biblioteksmæssig sammenhænge især er forbundet med det uformelle læringsrum, og de deltagerkulturer, der opstår herigennem;

“A participatory culture is a culture with relatively low barriers to artistic expression and civic engagement, strong support for creating and sharing one’s creations, and some type of informal mentorship whereby what is known by the most experienced is passed along to novices. A participatory culture is also one in which members believe their contributions matter, and feel some degree of social connection with one another (at the least they care what other people think about what they have created).” (Jenkins m.fl., 2006, s. 3).

Kulturelle og sociale samt kommunikative kompetencer relaterer sig til det enkelte individs personlige viden og færdigheder, og omhandler en grundlæggende viden om, hvordan vi skal opføre os når vi er sammen med andre mennesker, i de forskellige former for

fællesskaber, som vi bevæger os indenfor (Jenkins m.fl., 2006). Begrebet literacies anvendes af Jenkins m.fl. som en samlet betegnelse for disse mange og meget forskelligartede dele af den individuelle kompetenceudvikling, der til stadighed er vigtige for den enkelte, idet det medfører, at vi kan sætte vores egen viden og vore egne erfaringer i spil på nye måder, og i samspil med andre:

”Our goals should be to encourage youth to develop the skills, knowledge, ethical frameworks, and self-confidence needed to be full participants in contemporary culture” (Jenkins m.fl., 2006, s. 8).

Bibliotekets rolle iht. et oplysnings- og dannelsesperspektiv beror således på en tilgang til børnene, der ved, at understøtte dem i, at opbygge kompetencer og deltage i lærende fællesskaber, kan være medvirkende til, at udvikle og understøtte børnenes personlige dannelsesprocesser.

I et underholdnings- og oplevelsesperspektiv spiller folkebiblioteket en måske mere synlig og direkte rolle i børnenes liv, idet det er bibliotekets faktiske tilbud der har betydning for, om børnene bruger biblioteket. Her arbejder man i biblioteksregi, som det bl.a. ses i forskellige interessebaserede klubber i børnebiblioteket, nærmere med dannelse som en form for selvdannelse, der styrker og understøtter børnenes kompetenceudvikling (Jensen & Buchhave, 2009; Biblioteksstyrelsen, 2006). Med fokus på et modtagerperspektiv kommer børnene selv i centrum, i form af en mere brugerorienteret tilgang, hvor formidlingen ændrer karakter, alt efter hvad de deltagende børn finder spændende, og ud fra de input som kommer fra børnene undervejs i forløbet (Drotner, 2006; Jessen, 2006; Skott-Hansen, 2006; Jensen & Buchhave, 2009). Børnene møder hermed i biblioteket andre børn og voksne, som de deler interesser med, og der er i en sådan gruppe mulighed for, at der skabes en god synergieffekt mellem de kompetencer og ressourcer, der ligger heri, både børnenes og de voksnes. Samtidig er der, med den store mængde viden tilgængelig i dag et udtalt behov for, at man via bl.a. interessefællesskaber på biblioteket, kan blive præsenteret for en form for medieret viden, gennem de andre i gruppens oplevede kendskab og viden

om emnet. Børnenes egen indsigt og viden er således særdeles brugbar, og kan sættes i spil i de nævnte interessefællesskaber i biblioteksrummet, men også i forbindelse med projekter som *Når børn svarer børn*, der omhandler brugerdreven innovation i forbindelse med børnebibliotekets egen tjeneste på nettet; Spørg Olivia² (Jessen, 2008).

5.2 Børnebibliotekets rum for læring

Den opgave, som børnebiblioteket står overfor i dag, indeholder blandt mange andre ting, en læringsopgave i en eller anden form, og ligesom det også er beskrevet i afsnittet ovenfor iht. børnebibliotekets rum for formidling, har denne opgave en tilsvarende betydning for brugernes selvdannelse og videnstilegnelse, iht. bibliotekets overordnede rolle som, en af demokratiets dannelsesinstitutioner (Buchhave, 2006). Dette, på baggrund af et nyt medielandskab, hvor opdelingen i få producenter og mange konsumenter ændrer sig, og hvor deltagelse således bliver et nøglebegreb, bl.a. i forbindelse med den enkeltes deltagelse i lærende fællesskaber eller participatory cultures, både i det fysiske biblioteksrum og det virtuelle liv, som det udspiller sig på nettet (Jessen, 2008; Jenkins m.fl., 2006; Davidson & Goldberg, 2009). Læring, kompetenceudvikling og digital dannelse er indeholdt i denne opgave, ligesom en mere almen eller generel dannelse også er det. Det kan siges, at børnebibliotekets læringsopgave som den ser ud i dag, grundlæggende går ud på; ”at sikre barnets innovationskraft, herunder barnets motivation til at udforske og udvikle egen faglige, personlige og sociale kompetencer – i et livslangt perspektiv” (Buchhave, 2006, s. 9). Denne anden del af analysen omhandler derfor den uformelle læring og læringens processer, som den kan foregå i biblioteksregi, både når det gælder bibliotekarens arbejde med dette, men også iht. brugernes brug af bibliotekets forskellige tilbud, der i sin form og indhold kan siges, at rumme forskellige grader af formel, ikke formel og uformel læring. ”Nogle forskere mener, at den uformelle læring står for 80% af læringen, mens den formelle står for 20%” (Jessen, 2004, s. 11). Dermed bliver den uformelle læring en vægtig faktor, i det samlede billede af tiden læringsopgave.

---

² www.spoergolivia.dk

En grundlæggende præmis for børns læring omhandler læringskompetencer, dette således også iht. børnebibliotekets læringsopgave:

”Børn har medfødte læringskompetencer, og læringen sker, fordi barnet aktivt arbejder for at blive en del af den omgivende verden, hvad enten det nu er spædbarnet, der vil kommunikere, eller det er børnehavebarnet, der vil være en del af legekulturen” (Jessen, 2004, s. 24-25).

Det er en naturlig del af bibliotekets og bibliotekarens virke, at man arbejder hen imod, at understøtte en sådan læring på forskellige niveauer i det daglige arbejde og, at man samtidig også retter fokus mod, hvordan man bedst motiverer til læring i et livslangt perspektiv (Buchhave, 2006). Biblioteket har potentiale til, at kunne tilbyde en række meget forskellige læringsprocesser af kortere eller længere varighed, og er dermed en vigtig læringsressource for brugerne. Samtidig vil den læring, der foregår i biblioteket i sin natur være en utilsigtet læring, en form for sidegevinst, der opstår spontant i kraft af de kulturelle, sociale og kommunikative processer, der er indlejret i bibliotekets samfundsrolle. Dermed kan biblioteket forstås som værende et læringsrum, der sammen med de øvrige læresteder som f.eks. skolen og arbejdspladsen, indgår i en udvikling hen imod, at skabe et godt og solidt kompetence- og læringsfundament hos den enkelte ved, at give næring til den enkeltes personlige udvikling og læring. Samtidig adskiller biblioteket som læringsrum sig på et andet væsentligt punkt fra skolen, idet der her ikke stilles specifikke og faglige krav og mål for den enkeltes læring (Jessen, 2004).

5.2.1 Børnenes læringskompetencer

Kompetencer kan, som overordnet begreb siges, at være udtryk for en række handlingsorienterede færdigheder hos det enkelte menneske, der kan sættes i spil i forskellige sociale sammenhænge, og som dermed bliver vigtige i vores omgang med hinanden. Der tales bl.a. om, at børnene besidder multimodale kompetencer; ”som gør dem i stand til at skabe, tolke og udveksle komplekse mønstre af ord, billeder og lyde, der i vidt omfang formidles via medieteknologier” (Biblioteksstyrelsen, 2008, s. 35).

Kompetencebegrebet er, med udgangspunkt i den førnævnte livslange læring, og sammenholdt med begreberne omkring digital dannelse og digitale literacies, udtryk for et dannelsesbegreb, der medfører, at vi som mennesker kan sætte vores viden og erfaringer i spil på nye måder, igennem hele livet og i en række forskellige sammenhænge. I biblioteksmæssige sammenhænge handler det om, at man fra bibliotekets side arbejder på, at blive i stand til, at kunne sætte nogle af de forskellige kompetencer i spil, der er behov for hos den enkelte. På den anden side handler det for børnene om, at kunne forstå og reflektere over egne læreprocesser for således, at kunne indgå aktivt i de tilbud og aktiviteter, der foregår i og omkring biblioteket som læringsrum. Men også iht., at kunne løse aktuelle problemstillinger, der er opstået med udgangspunkt i et personligt behov hos den enkelte, og med udgangspunkt i andre situationer, som det f.eks. kan være tilfældet iht. fritids- eller arbejdsmæssige problemstillinger (Jessen, 2004). Et begreb om læringskompetencer iht. børnebibliotekets funktion som læringsrum, der indeholder de førnævnte aspekter omkring den digitale dannelse og digitale literacies, kan inddeles i tre tilsvarende delaspekter; nemlig en kulturel, en social og en kommunikativ del (Svendsen & Bisgaard, 2008; Jessen & Sørensen, 2003; Jenkins m.fl., 2006). De kulturelle kompetencer omhandler en grundlæggende viden om, hvordan man skal gebærde sig i samfundets forskellige kulturelle rum, iht. de forskellige normer og værdier, der findes her. Sociale kompetencer handler om evnen til, at sætte sig ind i andres behov samt, at kunne indgå i relationer med andre. De sociale kompetencer er i bund og grund udtryk for, hvordan vi fungerer i forskellige fællesskaber, hvorigennem vi jo bl.a. har mulighed for, at generere ny viden, i samarbejdet med andre. De kommunikative kompetencer handler om hvordan vi udtrykker os, og hvor gode vi er til, at læse andres udtryk, såvel de verbale og som de nonverbale og, at vi er i stand til, at argumentere for vore holdninger og personlige standpunkt. Læringskompetencer iht. såvel børnebiblioteket som andre fritidsbaserede læringsarenaer omhandler således det, at den enkelte er i stand til selvstændigt eller i samarbejde med andre i gennem læringsnetværk, at kunne lære at lære og, at kunne dele viden og erfaringer, og altså ikke med udgangspunkt i en dagsorden sat af andre, som det f.eks. er tilfældet iht. den skolastiske læring. Samtidig er det vigtigt, at de rette læringskompetencer også er til stede i rummet for, at læring kan forekomme (Jessen, 2004).

Børnebibliotekets læringsopgave bliver dermed grundlæggende, at understøtte og motivere børnene til, at lære at lære (Buchhave, 2006). Et fællestræk ved disse nævnte kompetencer og kompetencebegrebet i almindelighed er, at man ikke udvikler dem af sig selv, der skal motivation og personer med en større viden end en selv til for, at man kan udvikle sig og lære (Jessen, 2004). Udfoldet dækker læringskompetencer som begreb således over forskellige aspekter af læring, som det kommer til udtryk hos den enkelte, og i form af konkrete færdigheder og evner.

Det dialogiske vidensideal, som det er beskrevet i denne analyses indledende afsnit, er samtidig et vigtigt aspekt, når man skal definere de kompetencer, der tager udgangspunkt i den enkeltes egen læring, og som den foregår i de processer, som den enkelte selv ønsker og i de læringsnetværk, man derfor opsøger, når det handler om læring i et livslangt perspektiv, og iht. den digitale dannelse og udvikling af digitale literacies (Jessen, 2008). Med et dialogisk vidensideal tages der, som nævnt, udgangspunkt i en forståelse af viden som noget, der produceres i fællesskaber, i sociale netværk. Iht. børnebiblioteket forstås disse fællesskaber, som værende de sociale og kulturelle netværk, som børnene selv danner i forbindelse med deres brug af såvel det fysiske som det virtuelle biblioteksrum, iht. deres personlige kompetenceudvikling, når de agerer i et uformelt læringsrum, som f.eks. folkebiblioteket kan siges, at være det (Jessen, 2004). Indeholdt i det dialogiske vidensideal iht. folkebiblioteket er;

”paradigmeskiftet for personalets rolle: en bevægelse fra folkebiblioteket som leverandør af informationsressourcer til folkebiblioteket som medspiller i borgernes læringsprocesser” (Stoltenberg & Overgaard, 2006, s. 3).

Med det dialogiske vidensideal følger således også et krav til bibliotekets personale om, at kunne understøtte brugernes individuelle læring, og indgå som en aktiv del af den enkeltes personlige læringsprocesser.

Et andet aspekt, når det handler om børns læringskompetencer, når de indgår i børnebibliotekets forskellige læringsrum, omhandler de forskellige netværk og fællesskaber, der skabes, både af børnene selv og af biblioteket og bibliotekarerne, og som baserer sig på principper om frivillighed og lyst, frem for de mere faste rammer og særlige krav, der knytter sig til mere formelle læringssituationer. Det er igennem fællesskabet og i samspillet med andre, der kræver af den enkelte, at han eller hun tager aktiv stilling og byder ind med egne personlige holdninger, at potentialet for læring på børnebiblioteket opstår. Der er i denne sammenhæng behov for, at vejlede og hjælpe, og således påpeger Jenkins m.fl. følgende tre emner, der hver især kræver særlig opmærksomhed iht., at understøtte børnene i deres arbejde med aktivt, at opøve forskellige kompetencer:

”The Participation Gap – the unequal access to the opportunities, experiences, skills, and knowledge that will prepare youth for full participation in the world of tomorrow.

The Transparency Problem – The challenge young people face in learning to see clearly the ways that media shape perceptions of the world.

The Ethics Challenge – The breakdown of traditional forms of professional training and socialization that might prepare young people for their increasingly public roles as media makers and community participants” (Jenkins m.fl., 2006, s. 3).

Hermed rettes fokus mod vigtigheden af, at børnene støttes i, at opøve de meget forskelligartede læringskompetencer, der er behov for iht. den komplekse opgave det er, at lære i et livslangt perspektiv og iht. især brugen af medier, er ovenstående problemstillinger interessante. Deltagelse, gennemsigtighed og etiske udfordringer er således tre problemstillinger, der bør tages stilling til, hver gang biblioteket og bibliotekaren arbejder med, at understøtte og uddanne bibliotekets brugere. Sammenholdt med, at

”Børn bruger flere medier end voksne, og i fritiden anvender de medierne bredt og mere avanceret end i skolen. Men langt fra alle børn er kompetente brugere” (Biblioteksstyrelsen, 2008, s. 69)

betyder dette, at der opstår et behov for, at også bibliotekets ansatte arbejder mere målrettet hen imod, at identificere hvilke kompetencer, der er mulighed og behov for, at understøtte hos brugerne, samt hvilke kompetencer de dermed selv personligt kan og bør oparbejde uden, at man dermed går skolen i bedene:

”... biblioteket kan blive en brobygger mellem uformelle og individuelle netværk og mere formaliserede uddannelsessteder. Det kan ske ved, at biblioteket tager afsæt i børns nysgerrighed og lyst til at udtrykke sig, lege og lære nyt sammen med andre”
(Biblioteksstyrelsen, 2008, s. 37).

Det er altså vigtigt, at understøtte læringskompetencer hos børnebibliotekets brugere, men med udgangspunkt i en mere uformel læringsituation end den vi ser iht. skolerne og de mere formelle læringsituationer, der forefindes her.

5.2.2 Formel, uformel og semiformal læring

Læring, og hvordan vi lærer udenfor de formelle læringsinstitutioner og -rammer, er under konstant forandring, og i særdeleshed iht. de muligheder, der foreligger for sociale fællesskaber på nettet, som de er beskrevet ovenfor, og iht. følgende:

”Participatory learning begins from the premise that new technologies are changing how people of all ages learn, play, socialize, exercise judgment, and engage in civic life”
(Davidson & Goldberg, 2009, s. 12).

En fundamental præmis for en sådan uformel læring er, at man ser på læring som en proces frem for at fokusere på, at der skal foreligge et færdigt resultat af læringen, som f.eks. det, at opstille en række nærmere beskrevne kompetencer, der kan og skal opnås (Davidson & Goldberg, 2009; Stoltenberg & Overgaard, 2006). Samtidig er der, i børnenes brug af biblioteket, ikke nødvendigvis nogen særlig forventning om, at de i forbindelse med denne deres fritidsrelaterede og lystbetonede brug af biblioteket også kan ’lære noget’, og således bliver den læring der foregår i biblioteket i sin natur som oftest en utilsigtet læring. Hvor

---

den formelle læring tager udgangspunkt i uddannelsesinstitutionerne, og deres mere målbare og forudbestemte arbejde, med opbyggelse af kompetencer i form af bl.a. eksamensbeviser, tager den uformelle læring sig anderledes ud, den; ”opfattes ikke nødvendigvis som læring, men som en naturlig del af hverdagslivet” (Stoltenberg & Overgaard, 2006, s. 7). De forandringer der for tiden forekommer iht. læringsbegrebet, knytter bl.a. an til hvor læringen rent faktisk foregår, at den måske især foregår udenfor de formelle rammer, som skolen tilbyder og i form af en mere uformel og legende tilgang til læring og kompetenceudvikling (Davidson & Goldberg, 2009). Man udvider således i disse år læringsbegrebet til også, at omhandle den læring, der foregår udenfor skolen, i form af en uformel læring, der; ”kan defineres som subjektets ændringer i handlemønstre” (Steffensen, 2004, s. 21). Det er denne læringsform, der er interessant iht. biblioteket som læringsrum, især fordi den netop knytter an til den enkeltes personlige læring ved, at tage sit udgangspunkt, der hvor man står lige nu, og dermed også den enkeltes umiddelbare læringsbehov. Som nævnt i afsnittet om biblioteket og bibliotekaren i et afsenderperspektiv, kan børnebibliotekets ansattes rolle i forbindelse med denne uformelle læringsituation beskrives som det, at bibliotekaren fungerer som mediatorer, og fokus dermed rettes mod, hvordan brugerne anvender medierne, og hvor bibliotekets ansatte kan assistere dem, samt i måden brugerne tilgår biblioteket på (Qvortrup, 2007). På denne måde bliver den kultur, der er i og omkring børnebiblioteket og, som den er udtrykt netop med læring og viden som centrale elementer, interessant iht. bibliotekets potentiale i rollen som læringsrum.

Læringsopgaven i børnebiblioteket er afhængig af, om man formår, at understøtte børnene i deres interesseområder, idet de selv vælger hvilke sammenhænge, de vil indgå aktivt i på biblioteket. Tager man udgangspunkt i Säljö's (Säljö, 2003) forståelse omkring læring i et sociokulturelt perspektiv, hvor der tages et naturligt hensyn til menneskets biologiske forudsætninger for læring, men som samtidig omfatter et syn på læring, der omhandler læring i form af læringsprocesser. Denne læringsforståelse retter fokus mod vores evne til, at danne og dele viden i samspil med andre, ligesom det kulturelle miljø og hvilke forudsætninger, det giver iht. en læringsituation også er indbefattet: ”Vi er kulturvæsener og interagerer og tænker sammen med andre mennesker i hverdagsaktiviteter” (Säljö, 2003,

s. 17). Bibliotekets læringsopgave kan dermed siges, set i et sociokulturelt perspektiv, at handle om, at man igennem biblioteksarbejdet understøtter fællesskaber og mellem menneskelige relationer ved, at; ”opfatte læring/udvikling som en proces, hvorved vi føjer nye måder at tænke og handle på til dem, vi allerede behersker” (Säljö, 2003, s. 163). Det handler om, at understøtte børns læring, i form af deres tilgang til litteratur og det, at læse og forstå tekster, både i det fysiske bibliotek og på nettet, og altså iht. begrebet literacy, der grundlæggende omhandler: ”Læsning, produktion og anvendelse af skrift” (Säljö, 2003, s. 200). I den sociokulturelle forståelse af begrebet literacy, bliver man aldrig færdig med at lære, ligesom det, som nævnt, også er tilfældet, når det handler om læring i et livslangt perspektiv. Således vil man, gennem hele livet, og både omkring anvendelsen af skriftlige medier, og igennem kommunikationen med andre, og således altså bl.a. med børnebiblioteket som ramme, kunne udvikle og udvide sine færdigheder og kompetencer, sin literacy, i forbindelse med brugen af biblioteket som læringsrum. Denne læringsforståelse omhandler således, at man anskuer læring ud fra en forståelse om:

”Denne sociokulturelle udvikling kan beskrives som læring på kollektivt niveau. Inden for rammerne af denne læring sker der senere en læring og udvikling på individuelt niveau” (Säljö, 2003, s. 249).

Således bliver udgangspunktet for en sociokulturel læringsforståelse, at man igennem den daglige samtale og ved, at interagere med sine omgivelser, udvikler vigtige kulturelle, sociale og kommunikative kompetencer;

”...det er via samtaler i situerede sociale praksisser, at vi lærer de fleste af de interaktive færdigheder, vi har brug for i fremtiden. Vi lærer at opfatte budskaber og bidrage til samtaler, hvilket er komplekse sociokulturelle færdigheder, der drejer sig om at kunne anlægge andre menneskers perspektiv på tilværelsen og optræde som kulturkompetente aktører” (Säljö, 2003, s. 251).

Læring og videnstilegnelse i det uformelle læringsrum omhandler således det, at vi til stadighed bliver konfronteret med, at der er behov for, at tage stilling til vore omgivelser og, at vi løbende er i stand til, at vurdere kvaliteten og vigtigheden af den information, som vi står overfor at skulle kunne forstå og anvende. Dermed er læringsopgaven, og hvor og hvordan vi tilegner os den viden vi har brug for, under forandring:

”Participatory learning begins from the premise that new technologies are changing how people of all ages learn, play, socialize, exercise judgment, and engage in civic life” (Davidson & Goldberg, 2009, s. 12).

Med udgangspunkt i denne ændrede situation, der især udspilles omkring den teknologiske udvikling, som har haft en afgørende betydning for, at læring i dag også forekommer udenfor de mere formelle læringsinstitutioner, er der iht. læringsopgaven åbnet op for en mere fri og interessebaseret tilgang til læring:

“We are making assumptions about the deep structure of learning, about cognition, about the way youth today learn (about) their world in informal settings, and about a mismatch between the excitement generated by informal learning and the routinization of learning so common to many of our institutions of formal education” (Davidson & Goldberg, 2009, s. 20).

I semi- og uformelle læringsrum tilgås læring samtidig på en anderledes måde, ligesom også brugerne gør det:

”Mange af de færdigheder og kompetencer, mange børn tilegner sig i fritiden, er imidlertid væsentlige, tit endda avancerede, også i et undervisningsmæssigt og kompetencemæssigt perspektiv, og det er derfor interessant for den pædagogiske forskning at undersøge børns uformelle læreprocesser i forbindelse med anvendelse af it nærmere” (Jessen, 2004, s. 9).

Samlet set forekommer den semi- og uformelle læring ikke nødvendigvis, at være en særlig bevidst proces, hverken hos bibliotekaren eller brugerne. Dermed er den faktiske læring, som den forekommer i forbindelse med biblioteket, da også mere eller mindre skjult. Ligeledes handler læringen, som den forekommer på biblioteket, i højere grad om selve processen omkring denne, frem for et mere resultatorienteret læringsyn, som det forekommer i formelle læringsituationer og -institutioner. Derved kan man rette fokus mod andre aspekter af læring, og denne forekommer mere fri, ligesom den også i særlig grad her kan være interessebaseret og tage udgangspunkt i barnets specifikke situation, frem for i et mere låst læringskoncept hvor en række kompetencer og færdigheder, der på forhånd er opstillet iht. læringsituationen skal opnås. Læring betragtes således også i et sociokulturelt perspektiv, som en kollektiv proces og i form af deltagerkulturer, der udmunder i en læring, der retter sig mod det enkelte individs ønsker og umiddelbare behov.

5.2.3 Læring i børnebiblioteket

Indeholdt i børnebibliotekets læringsopgave er, som nævnt, at man herigennem har gode muligheder for, at understøtte børnenes udvikling af tidssvarende og vigtige kompetencer. Dermed er således også opstået et nyt syn på dannelse, eller i hvert fald et udvidet dannelsessyn, der omhandler brugernes evner og kompetencer, og deres muligheder for, at indgå aktivt i bibliotekets tilbud omkring læring:

”At kunne deltage, dvs. have kompetencer til at indgå i kulturliv og politik, omfatter også evnerne til at medskabe, kommunikere, dele, og formidle og indgå i nye former for sociale fællesskaber, hvor mening skabes” (Jessen, 2008, s. 18).

Den måde, som vi opfatter læring på, befinder sig i en brydningstid, hvor den stadigt stigende mængde af informationer gør, at det bliver sværere for den enkelte, at finde, udvælge og omdanne disse, til en brugbar viden: ”Evner til at sammenfatte, kondensere og vurdere kritisk bliver vigtigere og vigtigere i et informationssamfund” (Säljö, 2003, s. 261). I forbindelse med børnebiblioteket, vil læring med fordel kunne anskues som en proces, både fordi den her kan og bør ses i et livslangt perspektiv, men også på baggrund af måden

hvorpå denne læring foregår, der adskiller sig markant fra skolens undervisningsformer, og således i højere grad kan rette sig mod den enkeltes personlige behov (Buchhave, 2006; Stoltenberg & Overgaard, 2006). Læring er dermed ikke længere alene forbeholdt de formelle læringsinstitutioner og -situationer, og det uformelle læringsmiljø omkring børnebiblioteket kan tilbyde andre former for læringsressourcer, som børnene kan benytte efter behov. Disse læringsressourcer findes i en række forskellige former og sammenhænge i børnebiblioteket, og kan bl.a. være repræsenteret i form af såvel andre børn som voksne, både i det fysiske rum omkring barnet, men også i det virtuelle rum, som barnet opholder sig i på nettet (Jessen, 2004; Jenkins m.fl., 2006; Svendsen & Bisgaard, 2008). Der er en række forskellige forudsætninger, der kan og skal opfyldes i et uformelt læringsmiljø, som det potentielt kan udfolde sig i iht. børnebiblioteket som læringsrum. Til trods for, at følgende liste er udarbejdet i forbindelse med forskningsprojektet "IT og læring i skolefritidsordningen", vil flere af de nævnte forudsætninger for læring, og problemstillinger omkring, hvordan man tilbyder og understøtter forskellige læringsmiljøer, være gældende også iht. børnebiblioteket som uformelt læringsrum.

"Et miljø til uformel læring kan karakteriseres ved at være et sted, hvor følgende forudsætninger er opfyldt:

- *man deler viden og kunnen.* Det vil sige, at det bl.a. er legitimt at observere andre, hvilket kræver, at man indbyrdes accepterer, at andre kigger over skulderen, og at der i miljøet er en forståelse for, at observation kræver tid, selv om det umiddelbart ser ud som passivitet. (...) Nogle børn deler gladelig ud af deres ideer til de nærmeste venner, men ikke til de børn, de ikke synes om. Disse sociale forhold børnene imellem må man ofte acceptere, fordi de er vanskelige at ændre med påbud. Den voksnes betydning som rollemodel er her indlysende vigtig, som den, der viser vejen.
- *man kan observere hinanden.* (...) punktet er naturligvis kun relevant, når man ønsker, at børnene skal dele deres viden.

-
- *man besidder viden og kunnen.* Der skal være noget, som er værd at lære, og nogen skal kunne noget. Hvis der mangler viden og kunnen, fungerer den uformelle læring naturligvis ikke (...)
  - *man har begrænset individuel konkurrence.* Miljøer, hvor det enkelte barn vurderes individuelt på sine præstationer, fremmer selvsagt ikke deling af viden og ideer. De enkelte børn vil i stedet holde på deres viden, fx for at vise de voksne, hvor dygtige og gode de er. På den anden side er der i ethvert socialt samvær også en vis konkurrence om at være god eller den bedste til noget, hvilket er en væsentlig drivkraft i drengenes sociale samvær. Det hindrer ikke, at der udveksles viden, men medfører tværtimod ofte, at der konstant udvikles ny viden (...)
  - *man accepterer forskelle og hierarki.* (...) Uformel læring er (...) vævet ind i det sociale samvær, ikke en særlig sfære uden for det sociale. Derfor er de sociale hierarkier en del af læringsnetværket.
  - *det er legitimt at kunne mere end andre.* At få anerkendelse for det man kan, er centralt for både børn og voksne, og i forbindelse med uformel læring bør anerkendelse af faglig kunnen være omdrejningspunktet. (...) Det bør være synligt for børnene, at noget er gjort bedre end andet. I modsat fald er der ikke noget at stræbe efter at blive bedre til.
  - *man har en eksisterende praksis,* hvorved her forstås både det, at man udøver de funktioner, man ønsker børnene skal lære, og at disse funktioner har en mening, der rækker ud over læringen, sådan at der ikke blot bliver tale om træningen af færdigheder. (...)
  - *miljøet rummer personer som mestrer aktiviteten på forskellige niveauer.* Forskningen i læringsformer som mesterlære viser, at det bedste læringsmiljø opstår, når der (er) en god spredning mellem ”mestre”, ”svende” og ”lærlinge”. Det skaber bl.a. nogle rollemodeller, som det er lettere at leve op til, og det gør også, at der er flere ressourcer at trække på for den enkelte deltager. (...) Rollerne som henholdsvis mester, svend eller lærling, som er gode og velkendte at tænke ud fra også i forhold til børnenes

indbyrdes samspil, betegner bestemte positioner, man kan indtage alt efter ens kompetencer, og de betegner også en placering i hierarkiet. I praksis er der et komplekst socialt spil omkring disse roller og de skift, der sker for den enkelte deltager. I en aktivitet kan barnet fx være mester, mens det er lærling i en anden, og det er bemærkelsesværdigt, at børn i det fleste tilfælde accepterer disse roller. Viden og kunnen følges i mange tilfælde (men ikke i alle) af en respekt og en autoritet, som man skal gøre sig fortjent til. Et miljø, hvor deltagerne er på forskellige niveauer, er forudsætningen for et læringsnetværk, og det opstår kun over tid og kræver kontinuerlighed.

- *man har mange forskellige læringsressourcer.* Det sigter primært på personer i miljøet, og ligger i forlængelse af ovenstående punkt. Samtidig handler det også om at give plads til forskellige læringsstile og måder, hvorpå børnene kan tilegne sig viden og kunnen. For nogle børn fungerer det bedst, hvis de kan observere aktiviteterne fra periferien i en længere periode, for andre er det bedre, at de deltager aktivt med det, de kan. Nogle børn lærer bedst eller kun gennem at prøve sig frem i praksis, mens andre lærer bedst, hvis de får tingene forklaret.
- *man accepterer gentagelser.* Generelt er gentagelser helt grundlæggende nødvendig for at lære sig noget. (...) Læring beror på processerne ”feedback” og ”kalibrering” (...) som kort sagt betyder, at man lærer ved at kontrollere resultatet af en handling (feedback) og derefter ændrer handlingen i næste gentagelse (kalibrering) i en uendelig spiral. Gentagelserne er naturligvis også et centralt element i at lære af sine erfaringer. Gentagelser er som regel ikke et problem i SFO'en, men det er sjældent, at der gives rum for det i skolestisk læring” (Jessen, 2004, s. 32-34).

I børnebiblioteket er der på samme vis mulighed for, at man kan opstille og understøtte forskellige læringsnetværk, der som fællesnævner har det, at de tager udgangspunkt i den enkelte bruger og dennes behov. Dette bliver især vigtigt, idet det på baggrund af et ændret

mediebillede, bliver sværere og sværere for den enkelte selv, at danne sig et overblik over informationsstrømmene. Dermed bør bibliotekets fremtidige rolle, på linie med andre læringsrelaterede aktiviteter udenfor skolen, bl.a. være følgende:

”Afterschool programs should be a site of experimentation and innovation, a place where educators catch up with the changing culture and teach new subjects that expand children’s understanding of the world” (Jenkins m.fl., 2006, s. 59).

Brugerne vil således have mulighed for, at være selvstændige aktører, og alt efter interesse, ønsker, behov og individuelle kompetencer, kan de indtage rollen som mester, svend eller lærling iht. disse uformelle læringsmiljøer. Man er her naturligvis ikke begrænset af alene, at tilbyde adgang til bibliotekets egne ressourcer, men kan samtidig også tilbyde læringsnetværk iht. forskellige ressourcer på nettet, så længe man har nogle, i form af bibliotekarer eller andre, der kan fungere i rollen som mester, eller svend og lærling hvor dette er aktuelt. Et eksempel på, at man har arbejdet med, at implementere en vinkling omkring læring iht. børnekulturformidlingen, findes f.eks. i det førnævnte projekt *Det (næsten) bogløse børnebibliotek* på Aalborg Bibliotekerne (Jensen & Buchhave, 2009). Her præsenteres, med udgangspunkt i en fysisk omforandring af biblioteksrummet hen imod en ligestilling af medierne, et bud på et samlet bibliotekstilbud, der kan;

”bidrage til at skabe en ny tradition og skole på børnebiblioteksområdet, ved at forme og indrette et børnebibliotek på videnssamfundets og børnenes præmisser” (Jensen & Buchhave, 2009, s. 37).

Indeholdt i dette projekt er, som nævnt, en omdefinering af den traditionelle vagtfunktion og bibliotekarrollen, der gør op med bibliotekaren som generalist, og fordrer en mere specialiseret profil end tidligere, dette bl.a. ved; ”at forene den professionelle formidlers personlige interesser og det professionelle job” (Jensen & Buchhave, 2009, s. 16). I et andet projekt ved Århus Kommunes Biblioteker, der også omhandler børnebibliotekets udvikling; *Transformationer – ny ladning af børnebiblioteket*, beskrives bibliotekarens rolle ligeledes

som værende en specialistrolle, og samtidig åbnes her op for, at der også inviteres andre specialister eller læringseksperter ind i biblioteket, heriblandt f.eks.; ”kunstnere, pædagoger, naturvidenskabelige folk, frivillige og ambassadører i lokalsamfundet” (Buchhave, 2006, s. 15). Ligeledes på Århus Kommunes Biblioteker har man gennemført et projekt, der omhandler bibliotekets understøttelse af forskellige læringsmiljøer. Her har bibliotekarens læringsorienterede rolle gentagne gange i løbet af projektets varighed vist sig, at komme op til diskussion. Det har vist sig at være en udfordring, at definere den nye læringsorienterede bibliotekarrolle, ligesom imødekommenhed og ligeværdighed i kommunikationen med brugerne, også har vist sig, at være vigtige aspekter, når man arbejder med biblioteket som læringsrum (Stoltenberg & Overgaard, 2006). Biblioteket og bibliotekaren kan således fungere som facilitatorer for børnenes læring og ved, at bibliotekaren selv skaber sig egen faglige profil ud fra personlige interesser, og anvender denne i forholdet til brugerne, kan hun også spille en mere aktiv rolle iht. den enkelte brugers personlige behov. Dermed skabes et grundlag for et mere personligt og vedkommende læringstilbud i biblioteket.

Når man i biblioteks- og andre fritidsrelaterede sammenhænge arbejder på, at skabe og understøtte motivation for læring hos børn, er det, som nævnt, bl.a. måden, som man tilgår læringen på, der har betydning for projektets succes. At understøtte læring i børnebiblioteket handler bl.a. om, at understøtte børnene i deres interessebaserede nysgerrighed, og derudfra understøtte dem, i deres aktiviteter. Samtidig bør man se og anerkende børnene, som selvstændige sociale og kulturelle aktører (Jessen, 1999). Dette er især tydeligt iht. informationsteknologien, idet det er et område, hvor børnene har en naturlig nysgerrighed og interesse, og;

”fordi børn og unge selvstændigt har taget den nye teknologi og de nye medier, som udspringer heraf, i brug. Denne proces har været præget af uformelle læringsprocesser, hvor informationsteknologiske kompetencer og færdigheder er blevet udviklet og udvekslet af unge i deres eget netværk” (Jessen, 1999, s. 4-5).

At tilgå læring i børnebiblioteksregi handler dermed om, at skabe og understøtte en motivation omkring læring hos børnene, bl.a. i form af interessebaserede tilbud og fællesskaber. For således at motivere læring hos børnene, kan man tilgå denne igennem legen, hvor læringen kan ses, som et biprodukt heraf (Jessen, 1999). Men samtidig bør man være åben for, at se processen med omvendt fortegn, hvor man i legekulturen således har behov for læringen;

”legen er målet, men den læring, som er nødvendig for at opnå færdigheder i at lege, er her et middel for at kunne lege og for at kunne være sammen med de andre børn” (Jessen, 1999, s. 11).

Samtidig handler børns kultur og børnebibliotekets læring om det, at være sammen om at deltage i forskellige processer omkring leg og læring. Børn;

”samler rim, remser, rytmer, bevægelser, fortælle- og legemønstre, medier og legeredskaber. De øver sig, henter viden, tager dem i brug sammen og hver for sig, improviserer, sætter dem i spil, prøver dem af hver dag. De gør det, fordi det er livsnødvendigt – det skaber muligheder for socialt samvær, der giver mening og betydning” (Juncker, 2006, s. 18).

Læring i børnebiblioteket kan altså tilgås med udgangspunkt i en række forskellige faktorer, der samlet set omhandler en uformel læring, der i nogle tilfælde opstår spontant omkring børnenes samvær, men som også kan være faciliteret og styret af bibliotekets personale. Hvad angår de roller, som børnene tilgår naturligt i deres indbyrdes samspil, alt efter hvad situationen kræver, og hvilke kompetencer barnet har indenfor det enkelte område, både bevidst men også uden de selv er opmærksomme herpå, anses også for væsentligt iht. den uformelle læring i børnebiblioteket.

5.3 Sammenfatning

Folkebibliotekets børneafdelinger har i dag mulighed for, at integrere og anvende læring aktivt og bevidst, i måden man arbejder med formidlingen fremadrettet. Der tages i dette afsnit udgangspunkt i problemformuleringens tredje undersøgelsesspørgsmål: Hvordan kan biblioteket og bibliotekarerne, bedst integrere og anvende læring aktivt og bevidst i deres formidling af bibliotekets tilbud fremadrettet? Hermed kan børnebibliotekets arbejde inddeles i to dele, der hver for sig har en lige stor vægtning iht. bibliotekets samlede tilgang til formidlingsarbejdet, og altid har børnene i centrum, nemlig børnebiblioteket som et fysisk rum på den ene side, og børnebiblioteket som en platform for et digitalt bibliotekstilbud på den anden side. Den måde man i børnebiblioteket tilgår brugerne på, kan betegnes som en reflektiv tilgang, hvor man til stadighed stiller sig selv og hinanden spørgsmål om, hvad børnenes formål er og bør være med, at komme på biblioteket og, at anvende bibliotekets tilbud i øvrigt. Man arbejder således i dag i bibliotekssammenhænge med brugerne i centrum, bl.a. når det handler om projekter omkring den livslange læring og børnenes personlige udvikling af en især informationskompetencer, og med baggrund i det barndomssyn, der retter fokus mod hvordan man bedst understøtter og vejleder børnene, i deres oparbejdelse af forskellige kompetencer, og som danner en del af grundlag for dette speciale. Dette indbefatter bl.a. hvordan biblioteket og bibliotekarerne kan tilgå opgaven omkring, at understøtte brugerne for, at gøre dem i stand til selv, at udvælge og indgå i læreprocesser gennem hele livet, og iht. de problemstillinger de møder, såvel i fritiden som i job- og skolesammenhænge. Ved, at læring således tænkes ind i børnebibliotekets tilbud, kan biblioteket yde en mere målrettet og personlig biblioteksformidling, og således søge, at understøtte den enkelte bruger i, at indgå i relevante og vigtige sammenhænge, med biblioteket som et naturligt omdrejningspunkt. Overordnet set, er dette speciale inddelt i to dele, *Børnebibliotekets rum for formidling* og *Børnebibliotekets rum for læring*, der hver især tager et fælles afsæt i, at undersøge de potentialer, der ligger i og omkring børnebibliotekets tilbud, når det handler om den uformelle lærings potentialer.

I analysens første del, der tager afsæt i børnebibliotekets rum for formidling, og som er inddelt i tre underafsnit med et fælles udgangspunkt i den klassiske kommunikationsmodel og hhv. biblioteket og bibliotekaren i et afsenderperspektiv, bibliotekets formidling i et budskabsperspektiv og børnene i et modtagerperspektiv, er bibliotekets formidling således fokuseret omkring såvel afsender, som budskabs og modtagervinklen. I analysens anden del, der tager afsæt i børnebibliotekets rum for læring, og som er inddelt i tre underafsnit, med udgangspunkt i børnebibliotekets læringsopgave, hhv.; Børnenes læringskompetencer; Formel, uformel og semiformal læring og; Læring i børnebiblioteket, er børnebibliotekets formidling fokuseret omkring begreber om læring, og hvordan de kan indgå som en del af bibliotekets overordnede formidlingsopgave. Som det er beskrevet i figur 1; *Typologi for børnekulturformidlingens diskurser*³ kan de tre vinkler, som de er beskrevet i analysens første del, behandles, med udgangspunkt i formidlingens form og indhold, samt iht. det syn på barndommen, der er repræsenteret heri. Dermed behandles børnekulturformidlingens diskurser, med udgangspunkt i et traditionelt syn på det samspil, der forekommer i kommunikationens forskellige dele, iht. hvordan de indgår i forskellige sammenhænge, og samtidig også, i hvilken og i hvor høj grad, de har en indvirkning på hinanden.

I et afsenderperspektiv fokuseres der på biblioteket og bibliotekaren, og den rolle, som folkebiblioteket har i samfundet, som den public service institution som biblioteket er. I dette perspektiv rettes fokus iht. formidlingens indhold, på det produkt og den vare, som bibliotek står med, og samtidig også på biblioteket som institution, og altså både iht. hvad biblioteket står for indadtil og samtidig også hvad og hvordan man kommunikerer udadtil. Dette produkt har traditionelt været orienteret mod bibliotekets egen samling, idet denne danner et naturligt grundlag for bibliotekets virksomhed også i et historisk perspektiv. Biblioteket har traditionelt stået med en vare, i form af bogen, som man har været gode til at håndtere, og denne viden og erfaring kan og bør være med til, at sikre biblioteket et stabilt fundament for det fremadrettede formidlingsarbejde. Et grundvilkår for dette formidlingsarbejde er, at man fortsat sørger for, at sikre sig, at man er takt med tidens

---

³ se Figur 1, side 17

mediebillede, trends, krav etc. for derved, at understøtte og udbygge et fortsat godt og bredt fundament, for bibliotekets virksomhed. Netop mediebilledet forekommer, at være en central faktor iht. bibliotekets fremtidige arbejde, og med digitaliseringen følger nye arbejdsopgaver i og omkring biblioteket, både når det handler om, at kunne navigere i en ubegrænset samling, og iht. til en ny og større kommunikativ offentlighed, der til sammen skaber en ændret situation iht. biblioteket og bibliotekarens værdigrundlag, når det handler om det samlede billede af virksomhedskulturen på biblioteket. En løsningsmodel for biblioteket og bibliotekarens arbejde fremadrettet, findes f.eks. i de strategier og arbejdsmetoder, der forekommer iht. en innovationskultur. Disse er da også i en række forskellige sammenhænge, blevet tilpasset bibliotekssektoren og de specielle behov, der findes her. Den innovative indgangsvinkel, i forbindelse med såvel arbejdsgange og arbejdsprocesser, som måden man tilgår brugerne og deres behov på, er ved at tage form og finde sin plads i folkebiblioteket. Således arbejder man i dag med mange forskellige indgangsvinkler til det, at tage en innovationskultur til sig og anvende den, hvor det er muligt og hvor det kan være til størst gavn og glæde for, såvel biblioteket og bibliotekaren, som bibliotekets brugere. Ved, at tage udgangspunkt i de forskellige principper og arbejdsmetoder, som der forefindes iht. innovative virksomhedsstrategier og innovation iht. bibliotekarens arbejde, samt brugernes brug af såvel det fysiske som biblioteket online, kan man søge at skabe et bibliotekstilbud, der kan leve op til de meget forskelligartede krav, som både omfatter brugerdrevne innovationstiltag samt forskellige tiltag, der kan understøtte bibliotekarens arbejde iht. f.eks. vidensdeling og nye arbejdsmetoder. Dette med udgangspunkt i en række krav, som de stiller folkebiblioteket iht. tidens informations- og videnssamfund. Det handler således om både, at man i organisationen indadtil skaber en forståelse af institutionen og dens formål og, at man i denne forbindelse også følger med tiden og udviklingen i samfundet generelt for, at kunne skabe et folkebibliotek, der i kraft af, at man til stadighed arbejder med, at forstå og udtrykke den samfundsrolle, som man er tiltænkt, fortsat kan tilbyde et aktuelt og vedkommende bibliotekstilbud udadtil. Et vigtigt aspekt når man kontinuerligt arbejder på, at udvikle folkebiblioteket er, at man hermed kan målrette og understøtte medarbejdernes udvikling indadtil i organisationen, og således også kan tilbyde et målrettet og vedkommende bibliotekstilbud udadtil. Det er for en stor dels

vedkommende naturligt, at bibliotekaren står først for iht., at skulle kommunikere bibliotekets tilbud og muligheder ud til såvel nuværende som potentielle biblioteksbrugere. Dette betyder naturligvis, at bibliotekarens faglige identitet og kompetencer bør vægtes højt, både når det handler om, at finde ind til hvilke, der bør udvikles og understøttes, men også når det handler om, at beskrive og tilbyde disse til bibliotekets brugere. Den bibliotekariske faglighed går i retningen af en mere specialiseret konsulentrolle, bl.a. fordi der er behov for en ny rolle i form af en mediator mellem brugerne og især de forskellige nye digitale tilbud, men også fordi, der er behov for, at bibliotekaren fungerer som facilitator, for den enkelte brugers personlige læringsprocesser. Samtidig er bibliotekarens egne kompetencer, og især når de udspringer af personlige interesser, vigtige i formidlingsarbejdet, idet den naturlige autoritet, der følger med det, at være vidende indenfor et særligt emneområde, er vigtig iht. bibliotekarens image.

I et budskabsperspektiv fokuseres der, i biblioteksmæssige sammenhænge naturligt på formidlingen, i en række forskellige sammenhænge, og som det helt centrale omdrejningspunkt for bibliotekarens arbejde. Iht. dette speciales særlige fokus, der omhandler diskursen om uformel læring i børnebiblioteket, er de aspekter, der her behandles omkring børnebibliotekets formidling, naturligvis centreret omkring den læringsforståelse og de læringsprocesser, der foregår i og omkring børnebiblioteket for netop, at understøtte brugerne i deres kompetenceudvikling og læringsprocesser. Man kan i denne sammenhæng f.eks. tage udgangspunkt i den sociokulturelle læringsforståelse iht. bibliotekets læringsmæssige formidlingsprofil, og derved tilgå læringen på et kollektivt niveau for herigennem, at understøtte den interessebaserede tilgang, der naturligt vil være til læring i en folkebiblioteksmæssig sammenhæng. Denne nye læringsmæssige formidlingsprofil, som den opstår bl.a. på baggrund af en ændret mediekultur, der i kraft af en teknologisk og digital udvikling, bliver et grundvilkår for samfundet generelt, og dermed også for bibliotekets arbejde i særdeleshed. Der opstår et behov for, at biblioteket og bibliotekarens formidling sker ud fra et udvidet formidlingsperspektiv, og ikke alene med baggrund i bibliotekets afgrænsede samling, for således, at kunne understøtte brugerne i de mange og meget forskelligartede læringskompetencer, der er behov for, når det handler om

læring i et livslangt perspektiv og læring på baggrund af de nye vilkår, der opstår på baggrund af den udvikling, der sker iht. især den digitale del. De læringskompetencer, der understøttes på børnebiblioteket er, netop i kraft af den frie og uformelle tilgang man her har til læring, hvor hverken bibliotekar eller bruger nødvendigvis er sig det særligt bevidst, at de indgår i potentielle læringsituationer, af ligeså stor vigtighed for den enkelte, som de mere formelle kompetencer, man opøver i skolen. Bibliotekets formidling handler derfor fortsat om, at kunne give brugerne en formidlet adgang til bibliotekets tilbud, men med mulighed for, at tage udgangspunkt i en anderledes måde, at formidle på, der på den ene side, er langt bredere funderet mediemæssigt og på den anden side har mulighed for, at være langt mere orienteret mod, at skabe en profil, der både iht. biblioteket og den enkelte bibliotekars arbejdsopgaver, undersøger og indarbejder en særskilt læringsopgave, i bibliotekets samlede formidlingsprofil. Bibliotekets formidling af indholdet i dets egne læringsressourcer, ligger naturligt indlejret i det traditionelle bibliotekstilbud, f.eks. med formidlingen af den faglitterære bog, og i dag også i forbindelse med bibliotekets arbejde med lektiecaféer. Men også i nye og anderledes sammenhænge, kan bibliotekets formidlingsarbejde understøtte brugerne, dette især iht. deres brug af forskellige ressourcer på nettet, og den måde de tilgår disse på for at sikre, at de får det bedst mulige ud af disse. Således har bibliotekets formidling mulighed for, i kraft af, at den er bredere mediemæssigt funderet, at arbejde med læring og vidensdannelse på forskellige niveauer. F.eks. iht. et dialogisk vidensideal, hvor viden skabes og udvikles i sociale fællesskaber, som de bl.a. kan opstå i børnebibliotekets rum for læring, og med udgangspunkt i de problemstillinger, som opstår på baggrund af børnenes forskellige interessebaserede brug af forskellige ressourcer. Biblioteket og bibliotekaren kan herved være medvirkende til, at understøtte disse lærende fællesskaber, som de opstår på baggrund af interesser, og i kraft af det uformelle miljø omkring læring, der tilbydes her. En måde hvorpå biblioteket som læringsrum adskiller sig markant fra skolen, er iht. de forskellige roller, som man naturligt indtager i en læringsituation. Hvor læreren i en undervisningssituation er det naturlige omdrejningspunkt, er bibliotekaren ikke nødvendigvis hverken synlig eller en nødvendighed for, at børnene indgår læringsprocesser i biblioteksrummet, ej heller er det nødvendigvis synligt for alle, at der rent faktisk finder læring sted. Dermed må

bibliotekaren i særlig grad være aktiv i sin formidling, og tilbyde et vedkommende og aktuelt tilbud, for på den ene side, at motivere børnene til, at indgå i de forskellige læringstilbud der findes og på den anden side, at tilføre disse læringssituationer de kvaliteter, som bibliotekaren har i kraft af de faglige kvaliteter, der f.eks. indbefatter digital dannelse eller digitale literacies, og bl.a. i form af informationssøgning, kildekritik og i det hele taget det, at kunne forholde sig kritisk vurderende til det man møder online iht., at understøtte deres digitale kompetencer og informationskompetencer.

I et modtagerperspektiv fokuseres der på, at danne sig en forståelse af hvem børnebibliotekets brugere er for hermed, at kunne forme og formidle bibliotekets tilbud på en sådan måde, at de kan understøtte, udvikle, inspirere, underholde og fastholde børnene på bedst mulig vis. Det er således indeholdt i dette perspektiv, at man tager udgangspunkt i brugerne og deres ønsker og behov, og i måden de bruger bibliotekets tilbud på for hermed, at anerkende børnenes egen viden og særlige kompetencer, der hører med til det, at være barn frem for, at børn ses som værende ufuldstændige voksne, der blot endnu ikke er færdigudviklede. Når fokus rettes mod børnenes egen kultur, kan denne beskrives som kultur på børnenes niveau, der anerkender barnets tankesæt og handlemønstre, og som kan hjælpe barnet til, at forstå sig selv i forhold til omverden. I dette speciale anskues børnebibliotekets kulturformidling overordnet set, ud fra to forskellige vinkler, der hver især kan sætte børnebibliotekets arbejde i et særligt perspektiv, og som på den ene side omhandler en oplysnings- og dannelsesvinkel, og på den anden side en underholdnings- og oplevelsesvinkel. Oplysnings- og dannelsesdelen rummer en forståelse af, at børnebibliotekets brugere kan og bør understøttes i, at oparbejde såvel de kompetencer, som de er beskrevet i afsnittet ovenfor, og som omhandler en række kompetencer, der understøttes af børnebiblioteket som læringsrum og især iht. den digitale dannelse. Samtidig handler det også om, at understøtte kompetencer, som omhandler børnebibliotekets øvrige funktioner, og som indbefatter en mere almindelig tilgang til brugerne, der understøtter og opfordrer dem til, at gøre brug af bibliotekets forskellige tilbud. På den anden side indeholder børnebibliotekets kulturformidling også en underholdnings- og oplevelsesdel, der netop centrerer sig omkring brugernes aktive

deltagelse i de forskellige tilbud, der findes i og omkring biblioteket. Brugernes indsigt og viden sættes i spil, og hvem der formidler, om det er en bibliotekar eller en anden bruger, betyder mindre end det, at man hjælper hinanden til, at opnå viden og kunnen indenfor de forskellige aktiviteter og emneområder, der foregår i forbindelse med brugernes biblioteksbesøg. Overordnet set betragtes folkebiblioteket som en af demokratiets dannelsesinstitutioner, og med udgangspunkt heri, udspringer en brugerforståelse, der, som nævnt, omhandler forskellige aspekter af begrebet læring, men som naturligvis også omhandler det, at biblioteket med sin formidling er i stand til, at understøtte et samlet hele iht. brugernes brug af biblioteket. Set ud fra denne betragtning, er børnebibliotekets formidlingsrolle iht. brugerne, at man kan understøtte dem i deres selvdannelse og videnstilegnelse, og herunder også, at man kan motivere og understøtte de processer, der opstår omkring oparbejdelsen af kulturelle, sociale og kommunikative kompetencer, og som hver for sig og tilsammen handler om hvordan vi i samspillet med andre, kan udvikle individuelle kompetencer. Det er således børnebiblioteket og bibliotekarens opgave, at understøtte brugerne i, at udvikle sig som selvstændige aktører, der tager udgangspunkt i egne læringsprocesser, som de former sig alt efter interesse, ønsker, behov og med udgangspunkt i deres personlige kompetencer. Det helt grundlæggende udgangspunkt er den energi og drivkraft, der ligger i de læringskompetencer, som vi har med fra fødslen og som gør, at vi til stadighed er nysgerrige og arbejder aktivt for, at være en del af den verden, der omgiver os. Sådanne læringskompetencer indebærer altså en række forskellige delaspekter, der tilsammen vil kunne udgøre et samlet bud på hvordan vi får identificeret de gode vaner og vigtige kompetencer, som det er nødvendigt for den enkelte, at oparbejde og udbygge iht. et livslangt læringsforløb. Samlet set indbefatter forståelsen af hvem man formidler til på biblioteket, at man samtidig også kan understøtte den videre udvikling hos brugerne ved, at tage udgangspunkt i, at identificere og arbejde bevidst omkring det, at understøtte brugerne i deres brug af biblioteket.

6 Diskussion og perspektivering

Når det handler om, at udstikke en retning for bibliotekets fremtidige kulturformidling, og herunder også, at arbejde målrettet med den uformelle læring, er der gode muligheder for, at skabe et bibliotekstilbud, der i særlig grad kan understøtte og udvikle bibliotekets brugere. I denne forbindelse er det, hvordan bibliotekaren vælger, at arbejde med den uformelle læring, af central betydning for, i hvilken retning denne vil udvikle sig, i biblioteket fremadrettet. Man bør således også arbejde målrettet på, at definere en ny bibliotekarrolle, for på den ene side, at kunne præsentere et skarpere afgrænset og defineret bibliotekstilbud, og på den anden, at kunne motivere og engagere bibliotekarerne til, at finde ind til deres personlige udgangspunkt for, at arbejde og udvikle sig indenfor faget generelt, og samtidig også i henhold til det, som bibliotekets brugere efterspørger. Det skal være en oplevelse at gå på biblioteket, men samtidig må det også gerne være en udfordring, og det er naturligvis ikke det samme man kommer efter, om man er barn, ung eller voksen. Således vil det også være en del af det fremtidige bibliotekstilbud, at man iht. formidlingsarbejdet fortsat arbejder med, at danne sig et indtryk af bibliotekets brugere for således, at kunne tage udgangspunkt i disse forskellige brugergrupper, når man udarbejder formidlingstilbud. Som det er beskrevet ovenfor, er det af stor betydning for bibliotekets formidling, at man er sig bevidst om hvilke intentioner, man har med sin formidling, og til hvem og hvorfor man udvikler disse formidlingstilbud.

En anden og ligeså vigtig præmis for fremtidens bibliotekstilbud synes at være, at man skal være sig bevidst om, at skabe oplevelser omkring det, at komme på biblioteket. Brugerne søger her, som iht. øvrige fritidsrelaterede aktiviteter, at biblioteket kan tilbyde spændende og udfordrende tilbud, og en legene og interessebaseret tilgang synes at være målet med, at komme på biblioteket og dermed også, at der findes tilbud, som man kan tilgå aktivt. Dermed synes deltagelse, at være en præmis for børnebibliotekets fremtidige tilbud, men ikke nødvendigvis i form af den i dette speciale behandlede deltagerkultur, der har læringen som det centrale omdrejningspunkt. For, at biblioteket skal kunne leve op til

disse krav omkring oplevelser, forekommer det vigtigt, at bibliotekarerne træder til, som en form for rollemodeller, der kan iscenesætte og understøtte dannelse og uddannelse i biblioteksrummet. Det er samtidig også i forbindelse med dette arbejde, at bibliotekaren vil kunne spotte hvilke forskellige kompetencer, som det er vigtigt for børnene at opnå og hvor man således kan sætte ind, med forskellige uformelle læringstilbud i fremtiden. Iht. de forskellige kompetencer, som de er behandlet i dette speciale, udgør de naturligvis ikke en fuldstændig liste, hverken over hvilke kompetencer, som biblioteket med fordel vil kunne understøtte hos brugerne, og f.eks. i form af, at de kan blive bedre informationssøgere, eller når det handler om, hvilke kompetencer, der er behov for iht., at den enkelte kan begå sig og løse den komplicerede opgave det er, at løse problemstillingerne omkring den livslange læringsproces. Det er samtidig også vigtigt at pointere, at de uformelle læringsrum er vigtige for, at denne kompetenceudvikling kan blive så alsidig som muligt, idet man her understøtter og udvikler andre kompetencer, end man gør i skolesammenhænge, ligesom langt fra alle bibliotekets brugere, er tilknyttet en læringsinstitution. Det er hermed vigtigt, at man tænker læringen ind i bibliotekets samlede formidlingstilbud for, at kunne præsentere et vedkommende bibliotekstilbud, der netop er i stand til, at udfordre bibliotekets brugere ved, at tilbyde en interessant og vedkommende biblioteksoplevelse.

Når det handler om den uformelle læring i børnebiblioteket, er et aspekt som ikke har været behandlet i dette speciale, men som naturligvis også må siges, at være en væsentlig del heraf, hvordan man anvender de forskellige medier, som jo ligger til grund, også for hele denne uformelle læringsproces, som den har været behandlet her. Man kan og bør iht. denne læringsproces, også samtidig se på den måde, som man anvender medierne på, og således med udgangspunkt i et begreb om medier som vidensmedier. Begrebet om vidensmedier undersøger de potentialer, der ligger indlejret i forskellige medier, bl.a. når man anvender medierne i læringssammenhænge, som det f.eks. er beskrevet her, i form af den uformelle læring i børnebiblioteket. Medierne indeholder således ikke i sig selv nogen på forhånd defineret viden, men denne viden dannes i samspillene omkring disse medier, og dermed også i forbindelse med børnebiblioteket som læringsrum, og måden man i denne sammenhæng anvender medierne på.

7 Konklusion

Det overordnede formål med dette speciale har været, at undersøge børnebibliotekets formidling, og i særlig grad den del af formidlingen, der omhandler den uformelle læring. Folkebiblioteket arbejder traditionelt og kontinuerligt på, at udvikle og tilpasse deres formidlingsarbejde for således, at kunne præsentere et aktuelt og vedkommende bibliotekstilbud, og i denne forbindelse arbejder man for tiden med netop læring, på forskellige niveauer og med udgangspunkt i, at kunne understøtte brugerne i en livslang læringsproces, og i udviklingen af forskellige læringsrelaterede kompetencer. Således går bibliotekets formidlingsarbejde i retning mod en vidensformidling, der rækker ud over det, at formidle materialer, og er bredere funderet. Dette betyder samtidig også, at bibliotekets formidling går i retningen af en mere personlig formidling, der retter fokus mod, at løse den enkeltes individuelle informationsbehov.

Herunder konkluderes på baggrund af problemformuleringens tre undersøgelsesspørgsmål, der i analysen er behandlet således, at de to første undersøgelsesspørgsmål udgør en komparativ analyse, og det tredje undersøgelsesspørgsmål udgør en afslutning af denne komparative analyse, i form af en sammenfatning.

- Hvad kendetegner folkebibliotekets børne- og ungdomsafdelinger i deres arbejde med formidling? Og hvilke faktorer i bibliotekets omverden, er væsentlige for den fremtidige legitimitet af bibliotekets formidling?
- Hvad er uformel læring og uformelle læringsprocesser, og hvordan kommer det til udtryk, i forbindelse med bibliotekarens arbejde og brugernes brug af biblioteket, og den måde hvorpå de to interagerer med hinanden?
- Hvordan kan biblioteket og bibliotekarerne, på baggrund af ovenstående, bedst integrere og anvende læring aktivt og bevidst, i deres formidling af bibliotekets tilbud fremadrettet?

Når det handler om børnebibliotekets rum for formidling, kan man konkludere, at der med samfundsudviklingen generelt, også følger en anderledes tilgang til bibliotekets formidling, og herunder hører naturligvis også, en ny og anderledes tilgang bibliotekarens faglige udgangspunkt og profil. Det samlede billede af bibliotekets rum for formidling, skabes på baggrund af, at biblioteket samlet set, er bredere mediemæssigt funderet i et samfund, der undergår en fundamental forandring, med digitaliseringen, som det helt centrale omdrejningspunkt. Med denne udvikling følger en markant øget mængde af informationer, der har den naturlige konsekvens, at kvaliteten til en vis grad udvandes, og dette betyder for biblioteket og bibliotekarens faglige profil, at man i arbejdet på, at kunne imødegå og medvirke til, at løse brugernes informationsbehov, skal kunne systematisere, strukturere, udvælge og generere viden, med baggrund i en ubegrænset samling. Biblioteket og bibliotekarens helt centrale opgave er i dag, mere end nogensinde tidligere, at understøtte brugerne i deres brug af biblioteket og, at understøtte deres individuelle behov og personlige baggrund for, at besøge biblioteket. Dette betyder blandt meget andet, at bibliotekaren skal kunne fungere i rollen som mediator, der kan formidle forskellige medier på lige vilkår, og som er vidende om, hvad de hver især er gode til at understøtte hos brugeren. Samtidig betyder det også, at bibliotekaren skal kunne reflektere over informationsbehovet i et samarbejde med brugeren således, at der opstår en ligeværdighed og respekt i mødet med bibliotekets brugere, og dermed følger således også en mere specialiseret bibliotekarrolle. Et andet vigtigt aspekt af børnebiblioteket formidlingsforståelse, er måden man tilgår brugerne på, og i denne sammenhæng i særdeleshed børnebibliotekets brugere. Bibliotekets børnekulturforståelse er således også et vigtigt aspekt, af bibliotekets arbejde med formidling fremadrettet, og kan anskues ud fra følgende to perspektiver; et oplysnings- og dannelsesperspektiv samt; et underholdnings- og oplevelsesperspektiv. Iht. bibliotekets børnekulturformidling i et oplysnings- og dannelsesperspektiv, der overordnet set omhandler det, at kunne understøtte brugerne i deres oparbejdelse af forskellige kompetencer, er der i børnebiblioteket mulighed for, at skabe rammerne for et uformelt læringsrum, og understøtte brugernes aktive deltagelse i denne. Iht. bibliotekets børnekulturformidling i et underholdnings- og oplevelsesperspektiv,

spiller børnebibliotekets forskellige tilbud, bl.a. i form af interessebaserede klubber, en vigtig rolle iht. brugerne brug af biblioteket ved, at den naturligt sætter dem og deres interesser og ønsker i centrum, og samtidig også sætter barnet i kontakt med andre børn og voksne, der deler samme interesse.

Når det handler om børnebibliotekets rum for læring, kan man konkludere, at børnebiblioteket rummer et stort potentiale for, at blive et af de uformelle læringsrum, som kan støtte op omkring brugerne, i deres udvikling af de forskellige kompetencer, som det er den uformelle lærings grundlæggende opgave, at understøtte. Men skal børnebiblioteket for alvor kunne understøtte et miljø omkring læring, må man udvide og udvikle det læringsmiljø, der fremkommer naturligt og til stadighed skabes i forbindelse måden, som brugerne bruger biblioteket på i dag. Derved skabes et mere bevidst, åbent og direkte arbejde omkring disse læringsrum, der er baseret på brugernes frivillige og lystbetonede deltagelse, og som tager udgangspunkt i deres personlige interesser. Samtidig er det også en præmis for, at dette naturligt opståede læringsrum skal udvikle sig, at man er sig langt mere bevidst om bibliotekarens rolle heri, end tilfældet synes at være det i dag. Bibliotekaren bør således arbejde målrettet på, at udvikle og udvide denne særlige rolle, både når det handler om, at udvikle bibliotekets tilbud fremadrettet, og med udgangspunkt i hvad der foregår i og omkring det naturligt opståede læringsrum, men også, som en mere teoretisk funderet arbejdsproces, hvor bibliotekaren kan trække på erfaringer andre steder fra. Denne er f.eks. præsenteret i dette speciale, i forhold de to tekster fra The MacArthur Foundation, der er skrevet og udgivet i en skole og læringsmæssig sammenhæng, men som synes, at fungere godt iht. de problemstillinger, som man står med på de danske folkebiblioteker (Jenkins, m.fl., 2006; Davidson & Goldberg, 2009). Tager man udgangspunkt i den læringsforståelse der præsenteres med det sociokulturelle perspektiv, og iht. det dialogiske vidensideal, forekommer læringen med udgangspunkt i vores evne til, at danne og dele viden i samspillet med andre (Säljö, 2003; Jessen, 2004). Et nøglebegreb er i denne sammenhæng deltagelse, både iht. bibliotekaren som medspiller i brugerens læringsprocesser, men også igennem deltagelse i lærende fællesskaber, eller participatory cultures. Igennem deltagelse i disse lærende fællesskaber, udvikler den enkelte således bl.a. sine multimodale

kompetencer, en digital dannelse og digitale literacies, samt herunder også kulturelle, sociale og kommunikative kompetencer. Det handler således om, at bibliotekaren arbejder på, at blive i stand til, at sætte sig ind i, og forstå og reflektere over disse læringsprocesser, som de foregår i biblioteksregi således, at man er sig bevidst om, hvilke kompetencer der er på spil i hvilke sammenhænge, og hvordan man bedst understøtter og udvikler disse fremadrettet.

Samlet set, og med udgangspunkt i problemformuleringens tredje undersøgelsesspørgsmål, kan man på baggrund af ovenstående konkludere, at det er i brugernes møde med bibliotekets tilbud, at den uformelle læring i børnebiblioteket for alvor tager fart. Det er med baggrund i, hvordan man tegner biblioteket og bibliotekarens formidlingsarbejde indadtil i organisationen, at man skal finde det ståsted og den argumentation, der også skal præsentere bibliotekets formidlingstilbud udadtil. Den bibliotekariske faglighed synes, at gå i retningen af en mere specialiseret konsulentrolle, og dette måske endda med udgangspunkt i bibliotekarens personlige interesser. Med baggrund heri kan man opbygge en skarpere bibliotekarprofil, og med den også en skarpere formidlingsprofil, der kan medvirke til, at skabe et bedre fundament for det fremadrettede bibliotekstilbud. Bibliotekaren kan og bør gå mere aktivt ind i, at understøtte de læreprocesser, som allerede i dag foregår iht. brugernes brug af biblioteket ved f.eks., at danne og understøtte interessebaserede grupper, og motivere til, at brugerne indgår i sådanne læringsfællesskaber, og byder ind med egen viden og kompetencer, og således, at understøtte et miljø for uformel læring i børnebiblioteket. Fundamentet for en sådan udvidet formidlingsprofil, kan findes i det udvidede formidlingsgrundlag, der tager udgangspunkt i et bredere mediemæssigt funderet bibliotek. Med digitaliseringen følger en række muligheder for, at præsentere nye tilbud i biblioteket, når det handler om, at navigere i en ubegrænset samling, og iht. de forskellige kompetencer, man kan og bør understøtte hos brugerne. Ved på forskellig vis, at integrere og anvende den uformelle læring iht. bibliotekets tilbud, kan biblioteket og bibliotekaren således understøtte og udvikle de vigtige kompetencer hos brugerne, der er behov for iht. den livslange læring og, som netop understøttes og udvikles bedst, i sådanne uformelle læringsarenaer.

8 Kildefortegnelse

Biblioteksstyrelsen (2000). Lov om biblioteksvirksomhed. København: Biblioteksstyrelsen.

Biblioteksstyrelsen (2006). Fra informations til viden – Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi for dansk biblioteksudvikling. Lokaliseret på World Wide Web (d. 01.09.2009):

<http://www.bs.dk/publikationer/rapporter/strategi/index.htm>

Biblioteksstyrelsen (2008). Fremtidens biblioteksbetjening af børn. Lokaliseret på World Wide Web (d. 01.09.2009): <http://www.bs.dk/publikationer/andre/fremtidens/index.htm>

Bisgaard, Louise (2009). Biblioteksformidling, læring og kommunikation. Aalborg: Danmarks Biblioteksskole.

Buchhave, Bente (2006). Transformationer – ny ladning af børnebiblioteket.

Perspektivering af ”Det interaktive Børnebibliotek” ved Århus Kommunes Biblioteker, august. Århus Kommune, Hovedbiblioteket, Kultur og Borgerservice.

Børnekulturens Netværk (2006). Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde. København: Børnekulturens Netværk.

Børne- og Kulturchefforeningen (2008). Nye tider, ny kultur- og fritidspolitik. Debatoplæg lokaliseret på (d. 01.09.2009): <http://www.bkchefer.dk>

Børne- og kulturchefforeningen (2009). Biblioteket i vidensamfundet – et lokalt ståsted i en global verden. Pressemeddelelse lokaliseret på World Wide Web (d. 01.11.2009):

<http://www.bkchefer.dk/udgivelser/pressemeddelelser/matcher-biblioteket-vidensamfundet.html>

Davidson, Cathy N. & Goldberg, David Theo (2009). *The Future of Learning Institutions in a Digital Age*. Cambridge, Massachusetts, London: The MacArthur Foundation.

Deiss, Kathryn J (2004). *Innovation and Strategy: Risk and Choice in Shaping User-Centered Libraries I: LIBRARYTRENDS*, Vol. 53, No. 1.

Drotner, Kirsten (2006). *Formidlingens kunst. Formidlingsbegreber og børnekultur I: Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde*. København: Børnekulturens Netværk.

Drotner, Kirsten; Jørgensen, Heidi & Nyboe, Lotte (2006). *Børnebiblioteket som læringsrum – kultur, kommunikation og transformation*. Århus Kommune, Hovedbiblioteket, Kultur og Borgerservice.

Huset Mandag Morgen (2006). *Det innovative bibliotek – en strategisk partner i svaret på globaliseringens udfordringer*. Lokaliseret på World Wide Web (d. 01.09.2009): http://www.bs.dk/publikationer/rapporter/innovative_bibliotek/index.htm

Jenkins, Henry m.fl. (2006). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. Chicago: The MacArthur Foundation.

Jensen, Thessa & Buchhave, Bente (2009). *Fremtidens børnebibliotek i konkret udformning. Rapport om projektet Det (næsten) bogløse børnebibliotek*. Aalborg: Aalborg Bibliotekerne.

Jessen, Carsten (1999). *Det kompetente børnefællesskab. Leg og læring omkring computeren. Computerspil og legekultur. Skitse til en tolkningsramme*. Odense M: Center for Kulturstudier, Medier og Formidling. Odense Universitet.

Jessen, Carsten & Sørensen, Birgitte Holm (2003). Virtuel kommunikation og virtuelle fællesskaber – hvilke kompetencer. I: Mathiasen, Helle, red.: IT og læringsperspektiver. Vojens: Alinea.

Jessen, Carsten (2004). Uformelle læringsrum. Forskningsrapport i tilknytning til *IT i DUS'en/SFO'en*. Århus: Danmarks Pædagogiske Universitet.

Jessen, Carsten (2008). Når børn svarer børn. "Wisdom of the kids" – et projekt med brugerinddragelse. Odense: Syddansk Universitet.

Juncker, Beth (2006). Kulturformidling, der vil noget! I: Børnekultur i kommunen Idéer og inspiration til kommunalreformen. København: Børnekulturens Netværk & Børne- og Kulturchefforeningen.

Kann-Christensen, Nanna (2009). Forestillinger om forandringer – organisatoriske forandringer i to danske folkebiblioteker. København: Danmarks Biblioteksskole.

Kristiansson, Michael René (2007). Fremtidens bibliotek for de unge – del 2 – Scenarier omkring "Projekt unge". København: Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Mikkelsen, Helle Kolind (2004). Brugernes adfærd på folkebiblioteket. KL's trafikmåling 2004. København: KL.

Nyhuus, Lone (2006). Den lykkelige læring. Interview med lektor v. Danmarks Pædagogiske Universitet Hans Henrik Knoop I: Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde. København: Børnekulturens Netværk.

Säljö, Roger (2003). Læring i praksis et sociokulturelt perspektiv. København: Hans Reitzels forlag.

Skot-Hansen, Dorte (2006). Børnekulturens nødvendighed og oplevelsens betydning. København K: Børnekulturens Netværk.

Skot-Hansen, Dorte (2007). Byen som scene – kultur- og byplanlægning i oplevelsessamfundet. Frederiksberg: Bibliotekarforbundet.

Sohlberg, Peter & Brit-Marie (2004). Erkendelsens former – Videnskabsteori og forskningsmetode. Århus: Forlaget Klim.

Statsbiblioteket. Bibliotekscenter for integration. Oversigt over lektiecafeer. Lokaliseret på WWW den 28. oktober 2009:

<http://www.statsbiblioteket.dk/sbci/videncenterv/lektiecafe/oversigt-over-lektiecafeer>

Stoltenberg, Charlotte & Overgaard, Marie Louise (2006). Afrapportering fra Hybride Læringsmiljøer. Århus: Borgerservice og Biblioteker, Kultur og Borgerservice, Hovedbiblioteket.

Svendsen, Anette & Bisgaard, Louise (2007). Bibliotekstilbud til fremtidens unge. Aalborg: Danmarks Biblioteksskole.

Svendsen, Anette & Bisgaard, Louise (2008). Fan'scape – fanfiction på børnebiblioteket. Aalborg: Danmarks Biblioteksskole.

Qvortrup, Lars (2007). Tegnbegæret driver værket I: Bogen i et medielandskab. Læselyst – tre ministeriers kampagne om bøger og læsning. København: Biblioteksstyrelsen.